

شجره تراکمہ

ابوالغازی بهادر خان

نشره تیار لایحی: پوهندوی محمد صالح راسخ بیلدرم

۱۲۸۸

مزار شریف

مندرجه

عنوان	صفحة
- مقدمه	
- آدم عليه السلام نینگ ذکری
- اوغوز خان نینگ دنیاگه کیلیشی نینگ ذکری
- اوغوز خان نینگ خان بولغانی نینگ ذکری
- اوغوز خان نینگ توران و هندوستانغه یورگانی
- اوغوز خان نینگ ایران و شام و مصر سری یورگه نی
- اوغوز خان نینگ یورتینه کیلیب توی قیلغانی
- اوغوز خان نینگ اولوغ او غلی کون خان نینگ پادشاه بولغانی
- اوغوز خان نینگ او غلان لری و نیره لری نینگ آتلری
- کون خان نینگ اینی لری و او غلان لریغه اورون
- اون ایکی یوزلیک و بیگریمه تورت ایماق نینگ معنی سی
- اوغوز خان نینگ نیره لری نینگ آت لری نینگ معنی سی
- اوغوز خان ایلی نینگ عهد قیلغانلاری نینگ ذکری
- کون خان نینگ اولوغ او غلی قایی نینگ خان بولغانی
- دیپ یاقوی نینگ خان بولغانی نینگ ذکری
- اوغوز خان ایلی نینگ یورت لری و اندہ
- اینال یاوی نینگ خان بولغانی نینگ ذکری
- دویلی قایی نینگ اینیسی ایرکی نینگ پادشاه بولغان ذکری
- تومن نینگ او غلی بولغانی و انجه یاولی آت
- تومن نینگ خان بولغانی نینگ ذکری
- قانلی یاوی نینگ خان بولغانی نینگ ذکری
- موریلوی نینگ خان بولغانی نینگ ذکری
- موریلوی او غلی قراخان نینگ خان بولغانی نینگ ذکری
- بغرا خان نینگ خان بولغانی نینگ ذکری
- بغرا خان نینگ او غلی قوزی تگین نینگ خان بولغانی نینگ ذکری
- قوزی تگین نینگ او غلی ارسلان نینگ خان بولغانی نینگ ذکری
- بغرا خان نینگ اولوغ او غلی ایل تگین و اینیگ او غلی
- ایل تگین او غلی ایسلی نینگ خان بولغانی نینگ ذکری
- ایسلی او غلی شیان نینگ خان بولغانی نینگ ذکری
- شیان او غلی بوران نینگ خان بولغانی نینگ ذکری
- علی نینگ خان بولغانی نینگ ذکری
- اوغوز ایلی نینگ علی خان غه یاغی بولوب، شاه ملک نی اولتوروپ ایبو باشینه قراخان بولوب تورت طرفه کیتگه نی نینگ ذکری
- توغرورمیش او غلی طغل نینگ خان بولغانی نینگ ذکری
- ارسلان او غلی سرنگ نینگ خان بولغانی نینگ ذکری
- سالور اوکورجیق آلپ نینگ آته لری نینگ و اینی لری نینگ
- سونگ ترکمن بولوب و ترکمن غه قوشیلغان ایل لرینگ ذکری
- اوغوز ایلينه بیکلیک قیلغان قیزلر نینگ ذکری

سوز باشی

شجره تراکمه آتلی کتاب، ترکمن خلقی نینگ نسبی، شجره سی، گلیپ چیقیشی، تاریخی، یاپران پرلری، مدنیتی، رسم و رواجی باره ده قیمتلى معلومات بربیان ارزشلى اثر دیر. بو کتابی میلادی 17 نجی عصر دا خبیه خانی ابوالغازی بهادرخان (1603 - 1664 م.) یازیب دیر. بو اثر ده ابوالغازی خان ترکمن خلقی و او نینگ دولنڈارلیق تاریخینی قدیم دورلردن باشلاپ اوز دورینه چه یازیب گورکزیار.

ترکمن خلقی نینگ تاریخی حقیندا باشغه کوب اثرلر، جمله دن: دیوان اللغات الترك، الکامل، عجایب البلدان، طبری تاریخی، حدودالعالم، گردیزی تاریخی، جامع التواریخ و روشه الصفا بالی اثرلرده قیمتلى معلومات لار بیریلیب دیر. ولی بو کتاب لاردا ترکمن لر حقده بیریلیان معلوماتلار، کوب غیسغا بولوب، یاده ایزی گدیرلی دآل دیر. ابوالغازی خان هم شول کمچیلیگی دویوب «شجره تراکمه» نی یازماغا اورنیغیب دیر. بو تاریخی کتاب لاردان باشغه ترکمن لرینگ آراسینده، بو لارینگ جد اعلی سی بولان - اوغوز خانینگ عمری، ادن ایسلری، اوروش - بوریشلری و اولاد لاری حقده اینگ ایرکی دورلردن باشلاپ «اوغوز نامه» دیبه ن تاریخی - حمسی اثر دوڑاپ دیر. اوغوز ناما نینگ متى عصرلار بوبینچا اوینگاپ دیر. او نینگ اسلامدان او نگکی متى بیلن اسلام ظهوریندان سونگقی عصرلاردا دوران متینده کوب تقاوغلار گورینیار. ابوالغازی خان اثرينی یازانده بو داستانینگ سونگقی واریانتیدان خیرلاندیدر.

ابوالغازی بهادرخان «شجره تراکمه» آتلی کتابینی یازماغا باشلامازدان اونگ ، بو اثره دیگیشلی کوب تاریخی اثرلری اوپاپ، آنیق و قیمتلى مواد جملعایپ دیر. شونینگ بیلن بیرلیکده، بو کتابی یازماقدا ترکمن لرینگ آرا سینده بار بولان تاریخی متبعلر، شول جمله دن « اوغوز نامه» و «کتاب داده قورقوت» دان گینگ فایدە لانیب دیر. شونینگ اوچین او نینگ بو اثری، اوغوز - ترکمن تاریخینا دیگیشلی بولان بولیه کی تاریخی چشمە لر بیلن دنگ چیقار. یونه او لارینگ کاپیر لری نینگ آراسیندا پادشاه لارینگ آت لارینا و حکمرانلیق ادن بیلن لارینا دیگیشلی غرشیلیقلار، يالنگیشیقلار بار. ابوالغازی کتابی یازانده بو یاغدای لارینگ همه سینی دوزه دیپ دیر.

ابوالغازی خان «شجره تراکمه» ده ترکمن لرینگ همه اوروغلاری، طایفه لاری و دودمان لاری نینگ گچمیشی و تاریخی باره دا دوریپ گچمان، بلکه دینگه اوغوز لارینگ بیر بوله کینه نظر تاشلاپ دیر. مثلا بو کتاب دا غزنویلار باره دا اولاری قایی اوروغیندان دیسه ده، اولار باره دا آنیق و گینگیشله بین معلومات برماندیر. شونینگ يالی، قراخانیلار، سلجوقلار، افشارلار، افشارلار، عثمانلیلار، باره ده هم بو اثر ده اوران آز معلومات بار. شجره تراکمه ده کوپراگ سالور - ارساری ترکمن لری نینگ شجره سینی گورکزیب و باشغه اوروغ لارینگ شجره سی گورکزیلمان دیر.

هر حال دا بو کتاب او قوجیلار اوچین ایکی باقیمدان اهمیتلى دیر: تاریخ و اتنوگرافی باقیمدان، همده ادبی جهت دن. شول اهمیتى نظر دا توئیپ، بیز بو قیمتلى اثری چاپا تیارلاماغا اورنیقدیق. کتابی ترتیبه سالیپ یازانده میلادی 1958 بیلده لینینگراد دا اکادمیسون قونونوف ینگ نشر ادن متینی اساس ادیندیک ، همده 1992 نجی بیلده حرمتلى عالم پ. رجوفینگ کوششی بیلن عشق آباد دا چاپ بولان متندن هم فایدالانیپ، بار بولان يالنگشیق لاری دوزنیدیک. آیدیش گیره ک که بو اثر، شول عصرلار ده عموم ترک طایفه لاری نینگ ایچیندە رواج بولان «ترکی چغتایی» دیلینده یازیلیب دیر. بیز کتابی چاپ اندنه اثرينگ دیلينی و سبکینی هیچ خیلی اوزگرتمان مؤلفینگ یازانی يالی املادان خیرلاندید.

فرصدان فایدالانیب تانیلان عالم اکادمیسون کاندیدی دوکتور محمدیعقوب واحدی جناب لریندان بو کتابینگ لینینگراد دا نشر ادیلن معتبر نسخه سینی بیزینگ اختیاریمیزدا غویانی اوچین تشنکر اتیارین. همده بو اثری چاپ اتمکده مالی یاردم بره ن دوست لارдан مندارلیغیمی بیلدریارین. ومن الله توفیق.

پوهندوی محمدصالح راسخ یلدرم
بلخ یونیورسیتی سی نینگ استادی

بسم الله الرحمن الرحيم

سپاس و ستایش اول ایگه کیم ایننگ هیچ اولی و آخری بوق و بورتی نینگ زوالی بوق و آته سی و آنه سی و خاتونی و اوغلی و قیزی و کینگاشه تورغان کیشیسی یوقتورو، آشنا و سونی انداق اولاشتورچی یوقتورو، کیم گدادین تا پادشاه غه چه و قومیرسقه دین پیلغه چه و چیبیندین تا سیمرغه چه برچه نینگ احوالیغه لایق بیرور، بیر کون هیچ قیوسی نینگ اولوشینی کم قیمس. اگر یر بوزیده کوکرگن یاچلر نینگ برچه سی قلم بولسه و تینگیزلر سیاه بولسه، برچه آدم فرزندی بیتیکچی بولسه، تقی بوز مینگ - بوز مینگ بیل ایننگ صفتینی بیتسه، تینگیزدین بیر قطره و تاغدین بیر مقال تاشنی بیتگندیک آزراق بولگای. پس منینگ آیتغانی نی بولگای؟ درود و تحیه بیشمار اول پیغمبر غه کیم برچه پیغمبر لرنینگ یخشیسی تورور، ایننگ یاران و ایننگ اوغلانلریغه کوپدین کوب تینگری رحمتی بولغه ؟!

ایمدى موندین سونگ چنگیز اولادیندین اورگنجی عرب محمدخان نینگ اوغلی ابوالغازى خان آیته تورور کیم کوب ایمگک لر کورگدین سونگ، پاشیمیز اوتیز توقوز غه یتکنده تاریخ مینگ ایلیک بیر (1051) ده بیلان بیلینده خوارزم مملکتین ده آنه میز تختینده اولتوروپ، بورت ایشیگه مشغول بولدو. اول و قنده تورکمنلر مینگ قیشلاق و ابوالخان و تجدن سووی نینگ یقاسینده اولتوروپ ایردیلر. خوارزمده اولتورغانلری هم بیز نینگ کیلوریمیز نی ایشتبیب قاچیب و آیتیلغان اوج بورتغه باردیلر. اندین سونگ بیر نیچه سی کوج بیران و بیر نیچه سی پول بیران اوج بورتده بیر ایولی قالمه ئى، برچه سی خوارزمگه کیلیدیلر. تقی یخشى لرى نوکر و بمانلری رعیت بولدیلر. موندین کوب بیل اوتدى، ترکمن لرنینگ ملالرى و شیخارلى و بیك لرى منینگ تاریخنى یخشى بیلورمنى ایشتبیب تورولار، تقی بیر کون برچه لرى کیلیب عرض قیلیدیلر کیم بیز نینگ ایچیمیزده «اوغۇزئىمە» کوب تورور، اما هیچ یخشیسی بوق. برچه سی غلط بیریسی بیریسیغه موافق ایرمس. هر قسیسی بیر تورلیک و بیر درست اعتبار قیلغودیک تاریخ بولسە ایردى، یخشى بولور ایردى، تیب اوتون قیلیدیلر. ایرسە انلر نینگ اوتونلرینى قول قیلیدیم. ایننگ اوچون کیم بو کتابنى ایتغاندین اون بیتى بیل ایلگە رى برچه ترکمنلر بیزگە باغى بوللې ایردیلر. اول سبب دین بیز انلنى کوب چاپدوق و بیر كرت خراساندە درونغە تعلق «بورمە» تیگن سوونینگ یقاسینده بیز نینگ بیران صفت تارتیب اوروشیلر. تتنگری بیزگە بیردى. اول دین آخرگە چە بیز سببى یخشى و بماندین بیگرمە مینگ چاقلیق کیشلری اولدى. پیغمبریمیز صلى الله و عليه وسلم ایتیب تورولرکیم، قال النبي عليه السلام : « ادخل السرور في القلب مؤمن خير من عباده الثقلين » معنی سی بوق تورور کیم: « اگر بیر کیشى مسلمان بیر کیشى نینگ کونگلائى خوشحال قیلسە، ایننگ ۋابى برچه آدم فرزندلری نینگ و جن لرنینگ تتنگریغه بندە لیک قیلغان ۋابىدین کوب تورور ». خدايىتىپلىق دین اميدىم بار كە مونینگ ۋابى اول قتل عامدە گناه بولغان بولسە، انځه غالب کیلگە ئى تیب و تقى اول كە بیر کون بیر کیشى بو کتابنى ایتماققە رجوع قیلدو. تقى بو كتابغە «شجرە تراكمە» تیب آت قویدو.

برچه بیلینگ کیم بیز دین بورون ترکی تاریخ آیتىقان لر، عربى لغتلارنى قوشوب تورولر و فارسینى هم قوشوب تورولار و ترکىنى هم سجع قیلیب تورلار. اوزلرى نینگ هنرلرین و استادلیق لرینى خلقغە معلوم قیلماق اوچون. بیز مونلارنینگ هیچ قیسى سینى قیلەمە دوق. ایننگ اوچون کیم بو کتابنى اوقوغۇچى و تینگلاغۇچى الىتە ترک بولغۇسى تورور، پس ترکلر غە ترکانە آیتىقان کىرە ك، تا اولنارنینگ برچە سی فەم قیلغە يلر. بیز نیننگ آیتغان سوزیمیز نی بیلمە سە لر، اندین نە حاصل. اگر انلرنینگ ایچلریندە بیر و يا ایکى اوقوغان عاقل کیشى بولسە، اول بیلمە گن کوب نینگ قیسى بیرینى آیتیب بیلدرور. پس انداق آیتىقان کىرە ك کیم یخشى و يامان برچە لری بیلیب کونگول لریغە معقول بولغە ئى.

ایمدى آدمدین تا بو وقتعە چە کیم تاریخ مینگ - ده بیتمیش بیر (1071) تورور، ترکمنلارنینگ و سونگ ترکمنارگە قوشىلغان ايللر نینگ انچە بیلگىمیز نی بیر - بیر آینە لیک. بیلمە گئیمیزگە علاج بوق.

آدم علیه السلام نینگ ذکری

خداؤند تعالی فرشته لرگه آیدی کیم - تورپاقدین کیشی یسب، جان بیریب، یز بوزینده اوز اورنومغه خلیفه فیلیب فویاتورور من، تیدی. ایرسه فرشته لر آیدیلر: اتلر یوقاری توشك بیرلن قوبیغی توشکنی ضبط فیله بیلسه لر اول سبب دین سینگه عاصی بولورلر، براتمعه نینگ اولی تورور. خداوند تعالی دیدی: من بیلگنی سیزلر بیلمس سیزلر، بارینگلر، تورپاقدین بیر کیشی نینگ صورتین یسنگلر، تیدی. عزرائیل خدای تعالی نینگ امری بیلن برچه یز بوزینده گی هر تورلوک تورپاقدین آلب مکه معظمه بیرلن طایف نینگ اراسینده تورپاقدنی پالچیق قیلیب آدم نینگ صورتینی یسب یاتغوزدیلر. بیر نیچه بیل لر اوتنگ دن سونگ خدای تعالی انگه جان بیردی و مینگ بیل بو دنیا ده توردی. «آدم» نیمکلیک عرب تیلی تورور. عرب تیری نی آدم دیر، هر نیملرسه نینگ تاشینی «تیری» دیلر. فرشته لر تورپاقدنی بیرنی فازیب ایچیندین آلمه دیلر، تاشیندین آلب آدم نینگ صورتینی یسه دیلر. آینیگ اوچون آدم تیدیلر، اتلر نینگ بهشتغه بارغان لری و اندین چیقانلری و بیر بوزیده بورگناری نینگ، حکایت اری خلق ایچیندنه مشهور تورور، آینیگ اوچون آیتمه دوق.

آدم علیه السلام اولر بولدی، ایرسه شیث آتلی او غلیغه آیدی کیم میندین سونگ، سین مینیگ اورنیمغه اولتوروپ اوغلانلریمغه باش بولغیل، تیب نصیحتلر قیلدی. بو دنیا دین او دنیا غه کیتدى. اندین سونگ جراہیل (ع) خدایتغالی دین شیث (ع) غه کتاب آلب کیلدی. شیث (ع) هم پیغمبر و هم پادشاه بولوب، ایلگه عدالت قیلیب توقوز و اون ایکی (912) بیل بو دنیا ده توروب جنت سراییغه کیتدى. شیث (ع) نینگ معنیسی خدای تعالی نینگ هیتی تیمک بولور.

شیث (ع) اولر وقتیده او غلی انوش نی اورنیده اولتوروپ کیتدى، انوش نقی آته سی و اولوغ آته سی نینگ شریعتیغه عمل قیلیب، اول نقی آته سی تیک توقوز بوز اون ایکی (912) بیل بو منزلده اولتوروپ، اول منزلغه کیتدى. انوش نینگ معنیسی صادق تیمک بولور. انوش نقی اولرینده او غلی قینان نی اورنینده اولتوروپ کوب نصیحت و وصیت قیلدی. اول نقی سکیز بوز و قیرق (840) بیل آته سی بورگن بولگه بوریب او غلی مهلاجیل نی اوز بیرینده اولتوروپ تینگری یقینیغه کیتدى. مهلاجیل زمانینده آدم فرزندی کوب بولدی، اولتوروغان بیریغه سیغیشمہ دیلر. اول سبب دین مهلاجیل بابل اقليمیغه باریب بیر شهر سالدی، آتنی «سوس» قوبدی. تام و ایو سالدی و کیند (کینت) لر قیلوردی. اندین ایلگه ری شهر و کیند و اویو یوق ایردی و تاغلر قوافینده و یا جنکل ده اولتوروپ ایردیلر. خلقه حکم قیلیدی، بیر بوزیغه یاپیلینگ، تیب، برچه آدم فرزندلری مهلاجیل امری بیرلن باریب هر قایده مناسب بیر بولسه، کیندلر سالدیلر. مهلاجیل توقوز بوز و بیگریمه (920) بیل «سوزلای» تورغان شهرده توروب، او غلی بردینه اولتوروپ، «دم اورماس» شهریغه کیتدى. برد توقوز بوزو آتمیش (960) بیل بو بورتده اولتوروپ او غلی اخنوخ نی بورتینده قویوب کوچمس و قونماس بورتیغه کیتدى. او غلی نینگ آتی اخنوخ ایردی و لقبی ادریس، خدای تعالی انى بیغمبر قیلدی. سکسان ایکی بیل پیغمبرلیق قیلیدی، خلقنی توغری بول غه اوونده دی. سونگ تینگری تعالی امری بیرلن عزراہیل (ع) کیلیب ادریس نی بیرینگ اوستیده قویوب بهشتغه آلب باردی. اول کوندین تا بو و قتعه چه بهشت ده تورور. ادریس (ع) بهشتغه بارغاندین دین سونگ او غلی متواشخ آته سی اورنینده اولتوروپ، داد و عدل قیلیدی، عمری نینگ سانی معلوم ایرمس. اول تقی آته سی بارغان بیر غه باردی. اندین سونگ متواشخ او غلی لیمک آته سی بیرینده اولتوروپ کوب بیل لر داد و عدل قیلیدی، تقی آته سی کیتگن بولغه توشوب کیتدى. اینیگ هم عمری معلوم ایرمس. اندین سونگ او غلی نوح (ع) پیغمبر آته سی اورنینده اولتوروپ. خدای تعالی ایکی بوز و ایلیک یاشیغه یتگنده پیغمبرلیک بیردی. بیتی بوز بیل خلقنی توغری بولغه اوونده دی. ایر و خاتوندین سکسان دین آرتوق کیشی ایمان کیلتورمه گانیغه اچیغله نیب خلقنی دعای بد قیلدی. جبرئیل (ع) کیلیدی، تقی آیدی کیم خدای تعالی سینیگ دعانگنی قبول قیلدی، فلان و قتده خلقنی سوو غه غرق قیلور بولدی، سین کیمه یسه غیل تیب، کیمه نی نیچوک یسارین کورستدی. بیردین سوو چیقدی، آسماندین یامغور یاغدی، بیر بوزینده کی جانلی نینگ برچه سی غرق بولدی. نوح (ع) اوچ او غلی و ایمان کیلتورغان سکسان کیشی بیرلن کیمه غه میندی، بیر نیچه آی دین سونگ بیر خدای تعالی نینگ امری بیرلن سوونی تارتدى، کیمه «موصل» تینگ شهرنینگ تقی یقینینده «جودی» تینگ تاغدین چیقدی. کیمه دین چیقون کیشی لرنینگ برچه سی بیمار بوللیلر. نوح بیغمبر اوچ او غلی و اوچ کیلینی بیرلن یخشی بولدیلر، اندین اوزگه کیشی لر نینگ برچه سی اولدیلر. اندین سونگ نوح (ع) پیغمبر اوچ او غلی نینگ هر قیسی سین بیر بیرگه بیباردی، حام آتلی او غلینی هندوستان بیریغه بیباردی، سام آتلی او غلینی ایران زمینیغه بیباردی و یافت آتلی او غلینی شمالی قطب طرفیغه بیباردی. اوچیغه هم آدم فرزندلریدن سیز اوچنیگیز دین اوزگه کیشی قالمه دی،

ایمدى اوچونگىز اوج بوتده تورونگ، هر قچان اوغلان - اوشاقينگىز كوب بولسە، اول بيرنى يورت قىلىپ اولتوروңك تىدى. يافت نى بعضى لر بىغمىر ايردى تىب تورورلار و بعضاپلر بىغمىر ايرمىس تىب تورورلار. يافت آته سى نىنگ حكمى بىرلن جودى تاغىدىن كىتىپ آتل و يايق سوو يفاسىغە باردى. ايکى يوز و ايلك (250) بىل اندە توردى، تقى وفات بولدى. سكىز اوغلى بار ايردى، اولادى بسىار كوب بولوب ايردى. اوغلان لار نىنگ آت لرى مونلار تورور: ترک، خزر، سقلاب، روس، منگ، چىن، كمارى، و تارخ.

يافت اولریندە، اولوغ اوغلى ترکنى اورنېننە اولتوروڭ ئازىگە اوغلان لريغە آيتىدى كيم ترك نى اوزىنگىز غە پادشاه بىللىپ، انىنگ سوزىندين چىقمه نگ، تىدى. ترك غە «يافت اوغلانى» دىپ، لقب قوبىدىلر، بسىار ادبىلىك و عاقل كىشى ايردى. آته سىندين سونگ، بىرلەرنى يوردى و كوردى، تقى بىر بيرىنى خوشلۇپ اندە اولتوروپ، بو كون اول بيرنى «ايسيغ كول» دىرلار، خرگاه اوپونى اول چىقاردى. ترك لر اىچىننە كيم بعضى رسم لر بار، اندىن قالدى.

ترك نىنگ تورت اوغلى بار ايردى : اول - توتک، ايكىنچى - چىڭ، اوچونچى برسجار، تورتىنچى املاق. ترك اولر بولغانىنە توتک نى اوز اورنېغە پادشاه قىلىپ اوزاڭ سفر غە كىتىدى. توتک عقالى و دولتلى يخشى پادشاه ايردى، ترك اىچىننە كوب رسم لرى اول پىدا قىلىدى. عجم پادشاه لرى نىنگ اولى - كىومىت بىان معاصىر ايردى. كونلەرن بىر كون آوغە چىقىپ كىيىك اولتوروپ، كىباب قىلىپ اىبيب اولتوروپ ايردى، ايلكىدىن بىر توغرام ات بىر گە توشىدى، آنى آلپ بىدى، ايرسە أغزىغە بسىار خوشمزە كىلدى، انىنگ اوچون اول بير توزلالق ايردى. آشغە توز سالماقنى اول چىقاردى، بو نمكىن رسم اندىن قالدى. ايکى يوز و قىرق (240) بىل عمرىدىن اوتىگىدىن سونگ اوغلى املجە خاننى اوز بيرىننە اولتورتوب، بارسە كىلىمس تىگن شهرگە كىتىدى. اولر و قىتىننە خان تقى كوب بىل لر پادشاه ليق قىلىپ، اشلىرىنى آشپ، ياشلىرىنى يشب، آته سى كىتىدىن كىتىدى. اولر و قىتىننە اوغلى باقى دىپ خاننى اورنېننە اولتورتتى. « دىپ » نىنگ معنىسى تخت نىنگ بىرى « باقۇى » معنىسى - ايل او لوغى تىمك تورور. اول تقى كوب بىل لر پادشاھلىق قىلىپ دوست لرى نىنگ كولگە نىن، دشمن لرنېنگ بىغىله غانىن كوروب، سوپىونوب، اندىن سونگ اولر بولغاندە اوغلى كوك خاننى تختىنە اولتورتوب اولدى. اول تقى كوب بىل لر پادشاھلىق قىلىدى. آته سى بولىندىن تشقىرى چىقمه دى. خسته بولدى، ايرسە اوغلى النجه خاننى اوز بيرىننە اولتورتوب، اوزاق سفرغە كىتىدى. اول تقى كوب بىل لر پادشاھلىق قىلىدى، آته لرىنەن و لايت لرى، ايل و اولوسلرى كوب بولدى. انىنگ اىكى اوغلى بولدى: بىرى نىنگ آنى تاتار و بىرى نىنگ اتى مغول، آته سى قارى بولغاندىن سونگ يورتىنى اىكى بولوب، اىكى اوغلىغە بىرېپ وفات بولدى. النجه خان اولكىدىن سونگ تاتار و مغول هر قىسى سى اوز بىرلەرنە پادشاھلىق قىلىدىلر. مغول خان نىنگ تورت اوغلى بار ايردى: اولغى نىنگ اتى قراخان، ايكىنچى گور خان، اوچونچى قىرخان، تورتىنچى اورخان. مغول خان اولوغ اوغلى قرا خانغە يورتىنى بىرېپ، بىرچە نىنگ براتورغان يورتىغە كىتىدى. قرا خان اور تاغى و كر تاغىنى يايلىر ايردى، بو چاغ ده انى اولوغ تاغ و كىچىك تاغ دىيتوتوررلار، قىش بولغاندە «سېر» سووئى نىنگ ادافي و قراقۇم و بورسۇقنى قىلىرىدى.

اوغوز خان نىنگ دنياغە كىلگە نى نىنگ بىانى

قراخان نىنگ اولوغ خاتونىدىن بىر اوغلول بولدى. كوركى آى و كوندىن آرتوق، اوج كىچە و كوندوز آنه سىنىي ايمە دى. هر كىچە، اوغلان آنه سى نىنگ توشىغە كىرىپ آيتور ايردى: اى آنه، مسلمان بولغىل، اىگر بولمه سنگ، اولسەم اولرمن سىنېنگ ايمچىكىنى كىيمىس من، تىب ايردى. آنه سى اوغلانىنى قيا بىلەمە دى، تقى تتنگرى نىنگ بىرلەرنە ايمان كىلتۈردى و اندىن سونگ اول اوغلان ايمچە كىن ايمدى و آنه سى كوركىن توشىنى و مسلمان بولگە نىنې كىشىغە آيتىمە دى، تقى ياشوردى، انىنگ اوچون كيم ترك خلقى يافت دىن تا النجه خان زمانىغە چە مسلمان ايردىلر. النجه خان پادشاه بولغاندىن سونگ خلق باشى و مالى كوب بولدى. دولتەنە ايسىردىلر، تقى تتنگرى نى اونوتىلىر و برچە ايل كافر بولدىلار و قراخان زمانىدە كافرلىكىدە انداغ محكم ايردىلر كىم اىگر آنه سى مسلمان بولغانىنى ايشىتىسە، اوغلى اولتوروپ ايردى و اوغلى نىنگ مسلمان بولغانىنى ايشىتىسە آنه سى اولتوروپ ايردى. اول چاغ ده مغول نىنگ رسمي انداغ ايردى كىم تا اوغلان بىر ياشىغە يتمە گونچە آلغە آت قويىمىس ايردىلر. اوغلان بىر ياشىغە بىتىدى، ايرسە قراخان ايلگە ساونون سالدى، تقى اولوغ توى قىلىدى. توى كونى اوغلاننى مۇنكە اىچىگە كىلتۈرۈپ، قرا خان بىكلەرنە كىتىدى: بىز نىنگ بو اوغلىمۇز بىر ياشىغە بىتىدى، ايندى مونغە قە ات قوپىرسىز تىب، بىكلەر جواب بىرمىدىن بورون، اوغلان آيتىدى: منىنگ آتىم «اوغوز» تورور، بىت:

اوشول بیر يشراوغلان انده روان
 كيليب تيلگه تىدى بولينكلر عيان
 بيلينكلر يقين برجه اهل هنر
 آتىم تور «أوغوز» خسرو نامور
 توپىغە كيلگەن اولوغ و كيچىك برجه اوغلان نينگ بو سوزىگە تانگ قالدىلار، تىقى آيتدىلار كيم بو اوغلان
 نينگ اوزرى آتىته تورور، موندىن يخشى آت بولورمو تىب، آتىنى «أوغوز» قويدىلار. تىقى آيتدىلار كيم بير يشرا
 اوغلان نينگ مونداغ سوزنى سوزلە كاتىنىي هىچ زمانده هىچكىم اشىتىنگ و كورگان يوق تورور تىب، انى ايريم
 آيتىب آيتدىلار كيم بو اوزاق عمرلى و اولوغ دولتلى و اوجى اوزاغان و يانى يازىلغان بولغوسى تورور تىدىلار.
 اوغوز نينگ تىلى چىقىب يورگە نىنده «الله، الله» دىب، همىشە آيتور ايردى، انى هر كىم ايشىتىسى، آيتورلار ايردى:
 اوغلان تورور، تىلى كيلمس ليكىندين نه آيتورين بىلە تورور، دىرلەر ايردى. انىنگ اوچون كيم لفظ «الله»
 عرب تىلى تورور، مغول نينگ هىچ اتھ سى عرب تىلىنى اشىدگان ايرمس. اوغوزنى خدايتعالى مادرزاد ولى يره
 تىب ايردى، انىنگ اوچون كونكلىنه اوزى نينگ آتىنى سالە تورور ايردى. چون اوغوز يېگىت بىتىشىدى، ايرسە
 قراخان اينبىسى گورخان نينگ قىزىنىي آلبى بيردى. اوغوز كىشى يوفە فيزغە آيتدى: عالمىنى، سىنى، بىزنى يره
 تقان بار، انىنگ آتى «الله» تورور، انى بار بىلگىل، انىنگ بوپور غانىندين اوزگە ايشنى قىلەمە غىل، تىدى. ايرسە
 قىز انى قبول قىلەمە دى، شول زمان قوپدى، تىقى قىزدىن باشقە ياتدى، كىچە لر باشقە ياتىپ، كوندوز سوزلەمس
 ايردى. بير نىچە وقتىن قراخانغە آيتدىلار كيم اوغلونكىز كوچىنى سىومە ئى تورور، سىومس ليكىندين، الگن
 كونىدين بىرى بير يرده ياتمه ئى تورور، تىدىلار. ايرسە قراخان بو سوزنى ايشىتىگىدىن سونگ، تىقى بير اينبىسى
 قيرخان نينگ قىزىنىي آلبى بيردى. انگە هم ايمان عرض قىل، تىدى. اول قىز ھەم قبول قىلەمە دى. انىنگ بىرلن ھە
 بير يرده ياتمه دى. بو واقعات دين بير نىچە بىل اوتكىدىن سونگ اوغوز خان آوغە چىقىب، قىتىپ كيلور ايردى،
 كوردى كيم سوونىنگ يقايسىنده بير نىچە ضعيفە لر كىر يوه تورورلار. آتھ سى اينبىسى اورخان نينگ قىزى مونلار
 نينگ ايجىنده اولتۇرۇب تورور، فيزغە كىشى بىباردى سوزلەمسك كە، شرم اشكارا بولور تىب قورققى، تىقى
 قىزىنى گوشە گە چارلب آنت بيرىپ آيتدى كيم آتم منغە ايکى قىز آلبى بيردى، آتلارنى سىومە گە نىنگ سببى بىو
 كيم من مسلمان، انلر كافر، هرچند مسلمان بولونگ، تىدىم، قبول قىلەمە دىلار. اگر سن مسلمان بولسنج ايردى،
 سىنى آلور ايردىم تىدى، ايرسە قىز، سىن نە يولده بولسنج، من شو يولده بولايىن، تىدى. اندىن سونگ، اوغوز خان
 آتھ سىغە آيتدى، آتھ سى اورخان نينگ قىزىنىي اولوغ توى قىلىپ اوغوز غە آلبى بيردى. اول قىز مسلمان بولدى و
 اوغوز انى كوب سىور ايردى.

موندىن كوب بىل لر اوتدى، بير كون اوغوز بيرىگە آوغە كىتىدى، قراخان برجە كوج لرين و كيلين
 لرين چقىرىپ ايردى. تىقى سوزلە شىب اولتۇرغاندە خاتونىندين سوردى كيم مونىنگ سببى نه تورور، اوغوز
 سونگى الغان خاتونىنى سىور و بورونغى الغان ايکى خاتونى نينگ قاتىغە هىچ بارمس. خاتونى ايدى: من بىلە
 يمن، كيلين لر يخشى راق بىلور، تىدى. خان كيلين لريدىن سورە دى، ايرسە اولوغ كيلين آيتدى: اوغلونكىز
 مسلمان بوللىپ تورور، بىز ايكىمىز گە مسلمان بول، تىدى، قبول قىلەمە دوق، كىچىك كلينكىز مسلمان بولوب
 تورور، انىنگ اوچون اوغلونكىز انى كوب سىوه تورور، تىدى. قراخان بو سوزنى ايشىتىگىدىن سونگ، بىك
 لرىنى چقىرىپ كىنگاشتى. تىقى سوزنى مونگە قويدىلار كيم اوغوزنى آو دە يورگەنە توتوب اولتۇرگە يلر. قراخان
 ايلگە كىشى بىباردى، تىز كيلسونلار، آوغە چىقىب من تىب، بو سوزنى اوغوز خان نينگ كىچىك خاتونى اشىتىپ
 قراخان نينگ قىلغان كىنگاش لرى نينگ برجە سين آيتىپ، اوغوز خان غە كىشى بىباردى. اوغوز خان تىقى بو
 سوزنى ايشىتىگىدىن سونگ ايلگە كىشى بىباردى، آتم چرىك تارتىپ منى اولتۇرگالى كيلە تورور. من تىگە منگە
 كيلينگ، اتمنى تىگە بارينگ تىب، ايل نينگ كوبى قراخان غە باردى، آزراغى اوغوز خان قاتىغە باردىلار.
 قراخان نينگ اينى لرى نينگ كوب اوغلان لرى بار ايردى، انلارنى قراخان دين آيرىلىور تىب هىچ كيم نينگ
 كونكلىغە كيلمس ايردى. انلارنىڭ برجە لرى اوغوز خان قاتىغە كيلدىلار. اوغوز خان انلر غە «اوېغۇر» آت
 قويدىلار. اوېغۇر - تركى تىلى تورور، معنى سى برجە غە معلوم تورور، يابېشغۇر معنى سىنە تورور. آيتورلار
 سوت اويدى، سوت ايركە نىنده بىرى بىرىندين آيرىلىور ايردى، قىتىق بولغاندىن سونگ بىرى بىرى غە يابېشە
 تورور. بو تىقى آيتورلار كيم امامغا اويدىم، امام اولتۇرسە اولتۇرە تورور، تورسە تورە تورور، پىس يابېشقانى
 بولمس مو؟ انلر كيليب اوغوز خان نينگ ايتە كىنە اىكى قول لرى بىرلن محكم يابېشدىلار، ايرسە خان
 انلر غە «اوېغۇر» تىدى. يابېشغۇر تىيمك بولور.

قراخان بىرلن اوغوز خان اىكى صفت تارتىپ اوروشتىلار، خدائى تعالى اوغوز خاننى غالب قىلدى،
 قراخان قاچتى، اوروشىدە قراخان نينگ باشىغە اوق تىگدى، كيم آنغانىن بىلەمە دىلر، قراخان اول ياره دين اولدى،
 اوغوز خان آتھ سى نينگ تختىنده اولتۇردى.

اوغوز خان نینگ خان بولغانی نینگ ذکری

اوغوز خان، ایل نینگ برچه سینی مسلمانیقده دعوت قیلدی. مسلمان بولغانلرنى سىله دى و بولماغانلرنى چاپتى، اوزلرینى اولتيردى، اوغلانلرینى اسیر قیلدی. اول وقتنه قراخانغه تعلق ایل دين باشقە ایل لر كوب ايردى. هر اولوغ ایل نینگ بير باشقە پادشاهى بار ايردى. كيچىك ایل انلرغا قوشولور ايردى. قراخان نینگ مسلمان بولغان ایل لرى اوغوز خانغه قوشولدى. اوغوزخان هر بىلە مغۇل يورتىنده اولتۇرغان ایل لر بېرلن اوروشور ايردى، تىقى غالب كيلور ايردى. آخر برچه سینى آلدى و قاچىپ قوتولغانلرنى تاتار خانىنە بارىپ سىغىندىلر. تاتار اول وقتنه «جورجت» غە يقىن اولتۇرور ايردى. جورجت تىنگ بير اولوغ يورت تورور، شهر لر و كىند (كىنت) لرى كوب، ختاي نینگ تيمور قازىق طرفېتىدە بولور. هندى و تاجىك انى «چىن و ماچىن» دىرلر، اوغوز خان بارىپ تاتارنى چاپتى، تاتار خان كوب چرىك بېرلن كىلىپ اروشدى. اوغوز خان باسىدى، تىقى لشىرىنى قىردى. اوغوزخان نینگ لشىرى نینگ قولىنە اولجە لى اولوك مال توشتى كىم يوكلە مكگە كولك آزىق قىلدى. بير يخشى چىپر كىشى بار ايردى، اول فك قىلىپ ارابەنى يسە دى. اندىن كورمكچە برچە ارابە يسب اولجە يوكلىپ قىتىلر، ارابە غە «قانىق» آت قويدىلر، اندىن ايلگرى آتى دە يوق ايردى، اوزى دە يوق ايردى. اينىڭ اوچون قانىق تىدىلر كىم يوروگىدە قانىق - قانىق قىلىپ اواز قىلۇر، انى يسە گەن كىشىنى «قانىقلى» دىرلر. برچە قانىقلى ايلى اول كىشى نينگ اوغانلارلى تورور.

اوغوز خان يتمىش اىكى يېل غە چە مغۇل و تاتار اوز سنكاكى ايردى، انلر بېرلن اوروشىتى، يتمىش اوچ يېل بولغاندە برچە سینى اوز آغزىغە باقتورى و مسلمان قىلدى. اندىن سونگ يوروب ختاي نى آلدى و جورجت نى آلدى و تىقى تونقوت نى آلدى، تونقوت نى تاجىكلىر «تىت» دىرلر. اندىن سونگ بارىپ قوه ختاي نى آلدى، اول ھم اولوغ يورت بولور، كىشى سى نينگ چەرە سى هندو تىك قرا بولور. هندوستان بېرلن ختاي نينگ اره سىنەدە محىط تىنگىزى نينگ يقاسىنەدە بولور. تاقوت نينگ قىش بولغاندە كون توغىشى و يائى بولغاندە توشلوقىنەدە بولور. ختاي نينگ نرى يوزىنەدە تىنگىز يقاسىنەدە بيرك تاغلر نينگ ايچىنە كوب ايل لر بار ايردى، اينىڭ پادشاهى نينگ اتنىنى «ايت براق خان» دير ايردىلر، اينىڭ اوستىنە آتلە نىب باردى، اوروشدىلر، ايت براق خان غالب كىلدى، اوغوزخان قاچتى، اوروشقا يېرى نينگ نرى يوزىنەدە آقىب بارە تورغان اىكى اولوغ سو بار ايردى. اول اىكى سو نينگ آره سىنەدە بير نىچە كون توروب، قاچقان لشىرى نينگ آلتىن - آرتىن بىيغى. اولوغ پادشاه لر نينگ عادت لرى تورور، اوزان سفرغە بارگىدە كوچلرىن آلېب بارماق، نوكر خلقى نينگ ھم بعضى آلېب بارور. اوغوز خان نينگ بير بىكى كوچىن آلېب بارىپ ايردى، اوزى اوروشىدە اولدى، خاتونى قوتولىپ اىكى سو نينگ آره سىنەدە خان كىتىن يېتىدە. يوكلى ايردى، تولغانى توتتى، كون ساوق ايردى، كىرمكگە اوپو يوق، چىرىك آغاچ اىچىنەدە اوغانل توغوردى، مونى خانغە معلوم قىلدىلر، اىرسە خان اىتدى: مونىنگ آتە سى بىز نينگ آدېمىزدە اولدى، غەمخوارى يوق تىب اوغۇل اوغۇندا، اتنىنى «قېچاق» قويدى. قىيم ترک تىلىنەدە اىچى بوش آغاچنى قېچاق دىرلر ايركىن دورلر. اينىڭ اوچون اول اوغانل آغاچ اىچىنەدە توغۇدى تىب اتنىن «قېچاق» قويدىلر. بو وقتنه اىچى بوش آغاچنى «قېچاق» دېيتورورلر. قرا خلق نينگ تىلى كىلىس ليگىندين «قاف» نى «جىم» اوقيتىرور، شول قېچاق تورور، جېچاق دېيتورورلر. اول اوغانلنى خان اوز قولىنە سقە دى، بىيگىت بولغاندىن سونگ اوروس، اولادق و ملاجىر و باشقىرد ايل لرى ياغى ايردىلر، قېچاققە كوب ايل و نوكر بېرېب اول ياققە تىن و اتل سووى نينگ يقاسىغە بىياردى. اوچ يوز يېل اول بىرده قېچاق پادشاهلىق قىلىپ اولتۇردى، برچە قېچاق ايلى اينىڭ نسلىنەن تورور. اوغوزخان زمانىنەن تا چنگىز خان زمانىغە چە تىن و اتل و يابىق و بو اوچ سوو يقاسىنەدە قېچاق دىن اوزگە ايل يوق ايردى. تورت مىنگ يېل گە چە اوپ بىرده اولتۇردىلر، اينىڭ اوچون اول يېرنى «دشت قېچاق» دىرلر. چنگىزخان ايران و توران اوستىنە كىلغاندە بو يورت لر نينگ پادشاهى سلطان محمدخوارزمشاھ تىنگ ايردى، اينىڭ پايتختى اورگنج ايردى. چنگىز خان بېرلن اوروشە بىلەمە ئى، قاچىپ مازندران كىتىدە. چنگىزخان بخارا و سمرقند و تاشكىن ئى آلېب عراق و گىلان و مازندران و آذربایجان و گرجستانغە جبه نويان و سبوداي بەhadar تىنگ ايكى بىيگىنى باش قىلىپ اوتوز مىنگ كىشى بېرلن بىياردى. سلطان محمد خوارزمشاھ نينگ پايتختى و نوكر و خزىنە سى نينگ تورغان يېرى تور تىب اولوغ اوغلۇ جوجى خان و اىكىنچى اوغلۇ چەتاي خان و اوچونچى اوغلۇ اوگدای خان و اوچىنچىسى نى سكسان مىنگ كىشى بېرلن اورگنج گە بىياردى. اورگنج دە پادشاه يوق ايردى. سلطانلر دنيا و دىنى اوچون سكىز آى شەرەدە توروب اوروشدىلر، توقرزىنچى آيدە چنگىزخان نىنگ اوغانلارنى شەرنى آلدىلر، تىقى خلقنى قتل عام قىلىپ، چەتاي بېرلن اوکدای قىتىب ترماز دە آتە سى خەمتىغە باردى. جوجى اوزىگە تعلق نوكرى بېرلن اورگنج دىن دشت قېچاققە باردى. قېچاق

خلقی بیغیلیب اوروشدیلر، جوجی خان باسدى، تى قىچاق نىنگ قولگە توشگە نىن اولتوردىلر. قوتولغانلى اىشتىك غە باردى، اىشتىك نىنگ كوب راغى بول و قىنده شول فېيچاڭ نىنگ نسليندىن تورور. اتل بىرلن نىن سووی نىنگ اراسىنده اولتۇرغان فېيچاڭلار تورت طرفە قاچىپ كىتىلر، كورپاگى چركس و تومان يورتىغە باردىلر. جوجى خان فېيچاڭ نىنگ اوغلان - اوشاغىن اولجە قىلىپ، فېيچاڭ يورتىنده اولتوردى. مغوللىن اوپونىنگ و آته سى بىرگەن ايل لرنىنگ بىرچە سىن كىلتۈردى. اوزبىك نىنگ ھە اوروغىنيدىن فېيچاڭ يورتىغە كوقچىپ كىلدىلر. اندىن سونگ جوجى خان اولدى و يورت اوغلۇ خانغە قالدى. جوجى خان اوغلانلىرىنىن بىيگىرمە تورت كىشى اول يورتىدە پادشاھلىق قىلىلر. انىنگ زمانىنده اول يورتتى «ساپىن خان يورتى» دىرلر ايردى. اندىن سونگ اول يورت منغىت غە توشدى. انلرنىنگ اولى آق منغىتلى «قوتلى قىالى» نىنگ اوغلۇ «ايىك بى» تىنگ ايردى. اندىن سونگ منغىت يورتى تىدىلر. تارىخ مىنگ تىقى قىرق (1040) دە آرقە طرفىندين قالماق ايليندىن پادشاھى نىنگ آتى «اورلوک» اون مىنگ ا يولىك كىلىپ منغىت يورتىنده اولتوردى. بو كون تارىخ مىنگ دە يتنىش بىر (1071) دە و سىچقان بىلى تورور. ايمىدى اول يورتتى «قالماق يورتى» دىيتورورلر. بلى بو دنيا بىر رباط غە اوخشىر، آدم فرزندلرى كاروانغە اوخشىرلار، بىرى كوچر، بىرى قونر.

اوغوز خان، ايت براق خانغە باستورغاندىن اون بىتى بىل سونگ نقى آتلاپى بارىپ، ايت براق خان بىرلن اوروشتى، باسىب ايت براق خاننى اولتۇرۇپ، يورتىنى آلبى، مسلمان بولغان لريغە تىڭمە ئى قويوب، تىڭرى غە ايمان كىلتۈرمه غان لرينى اولتۇرۇپ، اوغلان لرينى اسیر قىلىپ، قىتىپ ايوغە توشتى.

اوغوز خان نىنگ توران و ھندوستانغە يورگانى نىنگ ذكرى

اوغوز خان تمام مغول و تاتار اىلى نىنگ لشکرىنى جمع قىلىپ «تلاس» و «سېرم» غە كىلدى. تاشكىت و بخارا پادشاه لرى صفتار تارىتىپ اوروشه بىلەمە دىلر. اولوغ شهرلرگە و محكم قلعە لر غە بىر كىنلىلر. اوغوز خان سېرم و تاشكىدنى اوزى قىب آلدى و توركستان و اندىجانغە اوغلان لرينى بىيازىدى. آتى آيدە توركستان بىرلن اندىجاننى آلبى آته سى خدمتىغە كىلدىلر. اوغوز خان بو آيتىلغان ولايت لرنىنگ بىرچە سىغە داروغە لر قويوب، سمرقند سرى يوردى، نقى سمرقندنى آلبى، داروغە قويوب، بلخ باردى. بلخ نى هم آلبى داروغە قويوب، غور ولايتى نىنگ اوستىغە يوردى. قىش ايردى، غور نىنگ تاغ لريغە قار كوب توشىپ ايردى، لشکر خلقى يورمكىگە قىنلىلر. خان حكم قىلدى كىم ھىچ كىم مندىن قالماه سىن تىب، بارىپ غورنى آلدى، اپرسە بىل كىلىپ ياز بولدى، لشکر نىنگ سانين آلدى، بىر نىچە كىشى كىلدى، انلرنى سوردى، هىچكىم بىلەمە دىلر. بىر نىچە كون دىن سونگ اول كىشىلرخان خدمتىغە كىلدىلر. خان انلر نىنگ احوالىن سوردى، اپرسە آيتىلر كىم بىر نىچە كىشى لشکر نىنگ سونگىندين كىله تورورب ايردوق، تاغ اىچىنده بىر كىچە قار ياغدى. اندىن سونگ بوروبىلە ئى، اوشۇل بىرده ياتتوق، آت لريمىز بىرچە سى اولدى. بهار بولغاندىن سونگ پىادە كىله تورورمىز، تىدىلر. خان حكم قىلدى، اول جماعاتىغە «قارلوق» ديسونلار، تىب، بىرچە قارلوق ايل انلرنىنگ نسليندىن تورور. اندىن اوتوب كابل و غزنىنى نى آلدى. اندىن سونگ كشمیر اوستىغە يوردى. اول چاغدە كشمیر نىنگ پادشاھى نىنگ آتى «يغما» ايردى. كشمیر نىنگ محكم تاغلىرى، اولوغ سوو لرى كوب بولور. يغما آنغا آرقە بىرېپ، اوغوز خانغە باقىنە دى. بىر بىل اوروشتىلر، ايکى طرفىن كوب كىشىلار اولدى، عاقبت اوغوز خان كشمیرنى آلدى، نقى يغمانى اولتوردى، لشکرىنى قتل عام قىلدى، بىر نىچە وقت اندە توروب، قىتىپ بدھسان اوستى بىرلن سمرقند كىلدى. اندىن مغولستانغە بارىپ ايوغە توشتى.

اوغوز خان نىنگ ايران و شام و مصر سرى يورگە نى نىنگ ذكرى

بىر بىل يورتىنده توروب ايکىنچى بىل اىلغە جار قىلدوردى: ايران سرى يورىپ تورور من، نىچە بىللىق غەلرىن بىسونلار، تىب، ايکىنچى بىل آتلاندى، نقى «تلاس» شەھرىغە كىلدى. خان نىنگ لشکرى كىنلىنە قويغان كىشى لرى بار ايردى. آرىغان و آچىغان و ادشقان و تىكان و اشقاڭ ئىلىپ كىلسون تىب. اول كىشى لر لشکر سونگىنەن قالغان بىر ا يولىك كىشىنى خان آلدېغە آلبى كىلدىلر، اول كىشى دىن سورە دى كىم نى اوچون كىيىن قالىپ ايردىنگ تىب، اول آيتىدى: كونلىكىم آزلىغىنيدىن لشکر نىنگ كىنلىدىن كىله تورور ايردىم، خاتونىم حاملە ايردى، توغوردى. آچلىق سببىندىن آنه سى سوتى اوغلانغە يتوشىمە دى، كىله تورور ايردىم، سونىنگ يقاسىنە كوردىم كە بىر شغال بىر قارغاولنى آلدى، آغاچ بىرلن شغالنى اوردىم، اپرسە قارغاولنى تاشلىپ قاچتى، آنى آلبى، كباب قىلىپ، خاتونىمغە بىرېپ توروب ايردىم، سونگ دە قويغان كىشى لرینگىز يولىقيپ آلبى كىلدىلر. خان فقير غە آت و آذوق

و مال بیریب، و چریکفه بارمه غیل تیب، «قال آچ» تیدی. برچه «قال آچ» ایلی شو کیشی نینگ نسلندين تورورلر. بو وقده «خلج» دیتوروتلر، ماوراءالنهر ده کوب تورور. ایماق ایلینه قوشوله تورورلر. بلغ عه تعاق غور تیگن شهر ده اولتورغان قال آچ لریدین آتی محمد، لقبی بختیار بیر پهلوان بیگیت بار ایردی. هندوستان نینگ دهلى تیگن شهرینده قطب الدین اتلی بیر مسلمان پادشاه بار ایردی. محمد باریب، انجه نوکر بولدی و بیر نیچه بیل دین سونگ اولوغ بیک بولدی. هندوستان تیگن بولک بولک یورت بولور. «بهار» اتلی بیر یورت بولور، کشمیر یقینینده بولور، قطب الدین، محمدبختیارنی ایلغار باشی قیلیب انجه بیباردی. محمدبختیار بهار یورتینی الدي، ایننگ اولوغ شهری «لکمیر» ایردی، ایننگ توغسان پسر پادشاهی بار ایردی. آته - آته دین اول یورت نینگ پادشاهی ایردی، باریب اول یورتني آلدی. نیچه بیل لردین بیری بیغیشورغان خزینه سی قولیغه توشتی. لمکیر نینگ تیمور قازیق طرفینده بیر اولوغ شهر بار ایردی «لکتونی» آتلیق، باریب تقی انى آلدی و خطبه نى اوز آتیغه اوقوتوب و سکه نى اوز آتیغه سوقتوروپ، لكتونی شهرینی پايتخت قیلیب اولتوردی، «قال آچ» ایلیندين اون مینگ کیشی ایننگ قاتیغه بیغیلدارل. کوب بیل لر انده توردی. لكتونی بیرلن تبت نینگ آراسی آتلیق بیر پاتیب باره تورغان بیر بولور، اما بیر بلند تاغی بولور، بیر یولی بولور، بیر آتلیق یورور، ایکی آتلیق یاناشیب یوروپیامس.

محمد بختیار اون مینگ آتلیق و اوتوز مینگ پیاده بیرلن اوشول يولدين باریب تبت نى چاپیب کیلدي، تقی بیرنیچه کوندين سونگ وفات بولدی. برچه قال آچ خلقی بیغیلیب «شیران» تیگن نى پادشاه قیلدارل. اول او لگگدین سونگ «مردان» تیگن نى پادشاه قیلدارل و مردان بیلدار و آنقوچی بیگیت ایردی، اما عقلی هیچ یوق ایردی، بو غایت ده کیم بیر کون کورنیشده اولتورغانده بیکلرینه باقیب آیتدی: اصفهاننی، فلاننی سینگه بیردیم، قزمن (قزوین) نى سینگه بیردیم. شونداق تیب خراسان و عراق و روم نینگ انچه بیله تورغان شهرلری نینگ بیر بیر آتلرین توتب نوکرلرینه اولشتوردی، تیننگریم بیر سیز لرگه بیر سیز لرگه بیره بین تیمه دی، مونداق تیسه تیشك بولمس ایردی. بیر کون بیر کیشی کیلیب آیتدی که سوداگر من، بو کیچه فلانچه مینگ تنگم نى اوغری آلب تورور، تیدی. انجه آیتدی: تنگه اوچون سینگه اصفهان نینگ داروغه لیقین بیردیم تیدی. تقی دیوان غه بیتیب، مهر قیلیب قولیغه بیردی. سوداگر قورقانیبین سوز آیته بیلمه ئى، يارلیقنى آلب باشیغه سنجدی. کورنیشده اولتورغان خلق هم قورقینچین نیمرسه ایته بیلمه دیلر. بیر عاقل کیشی بار ایردی، اول آیتدی: پادشاهیم، مونغه اصفهان نینگ داروغه لیقین بیر دینگیز. بو کیشی اگر موندین اصفهان غه يالغوز بارسه، سیز نینگ آتننگیز یامان بولور. بو کیشیغه اولچاقلى نیمرسه بینگیز کیم قولشلى و نوکرلى بولوب بار غای، تیدی. اول بدبخت نینگ کونگلیغه بو سوز يخشى کیلیب، يوز تنگه انعام قیلدى و تقی بیر یامانلىغى بو کیم قال آچ خلقی نینگ يخشى کیشى لرینی بیگنە اولتوره باشله دى. ایل يخشى لرى بیغیلیب، کنگاش قیلیب مردان نى اولتوروب، «عوض» تیگن نى لكتونی تختیندە اولتورتىلار. اول هم اون بیتى بیل دین سونگ اولدی. اندین سونگ اول یورت قال آچ لر نینگ قولیدین چىقدى. اوزگە کیشىلرگە توشدى. اندین سونگ قال آچلر نوکر بولدارل. قال آچلر نینگ پادشاهلىقى اوليدىن آخرىغە چە ایلیك تورت بیل بولدی. ایندى قال آچلر غه بولوب ایته تورغان سوزىمۇن قويغە لى، مونچاقلىق آیتدۇق بىر.

اوغوز خان تلاس دین اوتب سمرقند و بخاراغه کیلیب آمو سووبىدین اوتب، خراسانغه باردى. اول چاغده ایران یورتیندە يخشى پادشاه یوق ایردی. کیومرث اولوب ایردی. هوشنج نى هنوز پادشاه کوتىرمە ئى ایردیلر. انداق وقتنى عرب «ملوك الطوايف» دير، معنیسى بو کیم هر بیر توپ ایلده بیر توره تیمك بولور. ترك لر انداق وقتنى «ایو باشیغه قراخان» دیلار. معنیسى هر ایو ده قرا کیشى بیر خان بولوب تورور، هر بیر خان تیمك بولور. اول وقده ایران یورتى شونداق ایردی، خراساننى آلدی، اندین اوتب عراق عجم و عراق عرب و آذربایجان و ارمن و شام و مصرغه چە آلدی. بو آيتیلغان ولايت لر نینگ بیر نیچە سینى اوروشوب و بیر نیچە سینى باقىنیریب اوزیزیگە تعلق قیلدى. اوغوز خان شام ولايتىدە تورغاندە پنهانى بیر نوکری نینگ قولینە بیر اللون ياي و اوج اوقي بيردى. تقى آيتى: يابىنى كون توغوشىنده بير چولده، کیشى اباغى يتىمىس بير توپراققە كوموب بير اوچىنى چىقىرىب قويغىل و اوقلارنى كون باشىشى طرفىغە ايلتىب، ياي نى نیچوک قويىنگ، انى شونداق قويغىل، تیدى. اول کیشى يارلیققە عمل قیلیب کیلدى. بو واقعە دین بیر بیل اوتكىدىن سونگ اوج اولوغ اوغلى كون و آى و بولوزنى چارلب آيتى: يات بورتگە کیلیب من، ايشيم کوب او اولاماققە قولىم بىتىشىمە ئى تورور. كون توغىشى طرفينده فلان چول نینگ آوى کوب ايرميش، تېب ايشىتىدیم، اوز نوکرنىگىز بيرلن باریب انده باریب اوست و سوو قره ب، کیلينگلار، تیدى. اندین سونگ اوج كيچيك اوغلى (كون، تاغ و تينىگىز) بو اوچىسىنى چارلب آفالرىنە آيتقان سوزنى آيتىب كون باشىشى طرفىغە بىباردى. بير نیچە کوندىن سونگ اوج اولوغ اوغلانلىرى بير آلتون ياي بيرلن کوب آونى خان آدىغە کيلتوريلىر. اول آو نینگ ايت لرینه کوب ايتار و تورلوك آشلارنى قوشوب

خلقی چقیریب یای نینگ و اوچ نینگ تاپیلغانینی اپریم قیلیب اوزرلریغه قایته بیردی. اوچ اولوغ اوغلی یائینه سیندیریب آشیدیلر. اوچ کیچیک اوغلی هر قیسی بیر اوچی آدیلر. الغان ولايت لرده کوب بیل لر توروب، دشمنلرنی يوق قیلیب، دوستلرینی سیلاب، باشی سیرم و ایاغی مصرغه چه آلغان ولايت لری نینگ برچه سینه حاکم قویوب، قایتیب اوز یورتیغه توشدى.

اوغوز خان نینگ یورتینه کیلیب توی قیلغانی نینگ ذکرى

اوغلان لریم خلقیم بیرلن ایسن - امان باریب کیلادیم، تیب، اولوغ توی یاراغین قیلیب، بیر خرگاه بستتوردی. برچه آغاچلری نینگ باشیغه آلتون قاپله دی. لعل، یاقوت و زمرد و فیروزه و در بیلن مرصع قیلدوردی. بو بیت نی اول ایو نینگ و صفینه آیتیب تورورلر، بیت:

یر اوی تیكتی آلتوندین اول شهریار کیم اول ایو فلک اویودین قیلیدی عار

توقوز مینگ قوى و توقوز يوز بیلچى اولتورتى. بولغارىدین توقسان توقوز حوض قیلدوردی. توقيزىغە عرق و توقسانىغە قىمىز توانورتى. برچه نوكراپىنى چقيرتىریب کیلتورتى، اول آلتى اوغلايغە کوب نصىحات لار آیتیب و بىكلرگە اورگە تیب یورتلار و شەھرلار و ایل لر انعام بيردى. بو بیت انینگ و صفینه آیتیب تورور، شعر:

اوغوز فیلدی اول تویده جیر غامىشى

بو لر كورساتیب ایردی مردانه لېق

آته بیرلن کوب تورلى فرزانه لېق

آروش كون لریندە برچە سى بارلېق

اندین سونگ برچە نوكىلارى نینگ آتقان - چاپان و قیلغان خدمت لریغە لايق شەھرلار و سرحدلار و کىندلار و انعام لر بيردى. تىقى اوغلانلریغە آیتىدی: سىز اوج لوغىنگىز التون ياي نى تاپىپ کیلتوردىنگىز، تىقى انى بوزوب اولشىتىنگىز، سىزلىر نینگ آتىنگىز «بوزاواق» بولسون، سىزلىردىن بولغان اوغلانلرنى هم تا قىاماتغە چە بوزوق تىسونلار، اوچ اوچ كىتۈرغان اوچ كىچىك اوغلىنى و اندىن بولغانلارنى بو كوندىن باشلىپ تا دنيا آخر بولغۇنچە «اوچ اوچ» دىسونلار. ياي و اوچى كە تاپىپ کیلتوردىنگىزلىر، اول كىشى دين بولمه دى و تىڭرىدىن بولدى. بىزدىن بورون اونتگەن خالقلار ياي نى پادشاھ اورنىنده بىلېپ تورورلر، اوچى ايلىچى بىرىنده، انینگ اوچون كىم ياي اوچنى قىسى طرفە تارتىب بىرسە، اوچ انغە بارور. ايمى من اولگاندىن سونگ كون خان منينگ تختىمەدە اولتورسون. اندین سونگ بوزوق نسلىندين ھركىم قابل بولسە خلق انى پادشاھ قىلسونلار. دنيا آخر بولغۇنچە بوزوق نینگ بير يخشى سى پادشاھ بولسون، اوزگە لرى اونگەدە اولتورسونلار. اوچ اوقلار سول بولسونلار، ايو نینگ سول طرفىنە اولتورسونلار و دنيا آخر بولغۇنچە نوكىلېكىغە راضى بولسونلار، تیب آيتىدی و بوز تىقى اون آلتى بىل پادشاھلىق قىلېپ حق رحمتىغە باردى.

اوغوز خان نینگ اولوغ اوغلی كون خان نینگ پادشاھلىقى نینگ ذکرى

اوغوز خان نینگ «اويعور» تیب آت قويغان جماعت نینگ اولوغى و آق سقالى نینگ اوغلى بار ايردى، ارقىل خواجە آتلىق. اوغوز خان آته سى تختىنەدە اولتوروب تا اولگونچە وزير وکيلى اول ايردى. عاقل، دانشلى و کوب بىلگەن كىشى ايردى. و كون خان تىقى انى وزير قیلیب تا اوزى اولگونچە انینگ سوزىنە عمل قىلۇر ايردى. ارقىل خواجە اوزانق عمر تاپدى. كونلار دە بير كون، خان يالغۇز اولتورغانە آيتىدی: آتىگ يوزدە اون آلتى بىل ياز نینگ ايسىغىنەدە سايدە دە اولتورمەسى و قىش نینگ سوقىنە اوپىدە اولتورمە ئى قىلىچ اوروب کوب يورتلىرنى آچىپ، سىز آلتىنگىزغە قويوب كىتىدی. اگر سىز آلتىنگىز نینگ و سىزلىر دين بولغانلار برچە نىڭىز نينگ آغزىنگىز بير بولسە، اوزانق بىل لر و کوب كونلار بولونگىزدىن چىقىمس. اگر آغزىلېرىنگىز بير بولمه سە، اولجا يورتىنگىزدە كىتەر و مالىنگىز و جانىنگىز دە كىتەر تىدى. كون خان آيتىدی: آتمە كىنگاش بىرە تورغان ايردىنگىز، آتم اورنىغە ايندى آتم سىز. سىز نە ايشنى اوخشاشنىڭ، من انى قىلايىن، تىدى. ايرسە ارقىل خواجە آيتىدی: اوغوزخان دين کوب يورتلار و شەھرلار و ايل لرۇ اولوك مال لرۇ تىريپك مال لر قالىب تورور. سىز آلتى اوغلونگىز نينگ هر بىرىنگىز دين تورت اوغۇل بولوب، برچە سى بىيگرمە تورت پادشاھ زادە بولوب سىز آلتىنگىز دين باشقە و من اندىن قورقە تورور من دنialiيک اوچون آغزىلېرىنگىز آله بولور تیب، كون خان ارقىل خواجە نينگ سوزىنې قىبول قىلىب اولوغ قورولتاي قىلدى، يخشى و يامان خلق نينگ برچە سى كىلگەندىن سونگ، اول اوغوز خاندىن قالگەن ولايت لر و ايل لر و اولوك مال لر نينگ برچە سىنى و آيتىلغان

اوئوز پادشاه زاده لر نینگ اولوغىنە اوlogue، كىچىكىنە كىچىك چە بىرىدى. و بىگىرمە تورت اوغۇل آدمى خاتون لردىن بولغان اىرىدى و مونلاردىن اوزگە قىمالاردىن بولغان ھم اوغلانلىر كوب اىرىدى. انلرنىنگ ھم احوال لريغە لايق نىمىرسە لر بىرىدىلر. اندىن سونگ اوغۇزخان قىيلورغان آلتون ايونى تىكتوردى، اونڭ ياقدە التى آق اوركە و سونگ ياقدە التى آق اوركە تىكتوردى و سول ياقدە باشىنە كەوش توقۇق بىركىتىگەن قىرق قولاج آغاچنى تىكتوردى و تىقى خان يارلىقى بىرلن بوزوق اوغلان لرى نوكلارى بىرلن آلتون توقۇقى، اوچ اوغلانلىرى نوکر لرى بىرلن آلتون توقۇقى آت بىرلن چاپىپ، آتدىلر. توقۇق لرىنى اورغان كىشىلەر غە كوب انعام لر بىرىدى. كون خان آته سى نىنگ قىلغانىغە عمل قىلىپ توقۇز يوز بىللىقى و توقۇز مېنگ قوى اولتۇرتىدى و توقۇز بولغار حوضىغە عرق تولۇرتىدى و توقسان بولغار حوضىغە قىمىز سالتۇرتىدى، قىرق كىچە و كوندۇز عىش و عشرت قىلادىلر.

اوغۇز خان نىنگ اولوغان لرى و نېيرە لرى نىنگ آتلارى نىنگ ذكرى

ايىدى انلر ايچىب اىبيب تورسونلار، بىز اوغۇز خان نىنگ اىتە گىندىن يايىلغان اوغلان لرنىنگ آت لرىنى آتە لىك. اول ھم آيتىب اىردوك، انداق بولسە اوغلان لرىن و نېيرە لرىن و بىرچە لرىن بىر يىرده آيتماقنى مناسب كوردىك.

اوغۇز خان نىنگ اولوغ اوغلۇ نىنگ آتى كون خان و اندىن كىچىكىنە نىنگ آتى آى خان و اندىن كىچىكىنە نىنگ آتى بولۇزخان و اندىن كىچىكىنە نىنگ آتى كوك خان و اندىن كىچىكىنە نىنگ آتى تاغ خان و اندىن كىچىكىنە نىنگ آتى تىنگىزخان. و آلتى سى نىنگ ھر قايسى سى نىنگ آدمى خاتونلىرىدىن بولغان تورت اوغلۇ بار اىرىدى. كون خان نىنگ اولوغ اوغلۇ نىنگ آتى قاىيى، ايكىنچى بىيات و اوچونچى القە اوپىولى و تورتىنچى قرا اوپىولى. آى خان نىنگ اولوغ اوغلۇ نىنگ آتى يازىر، ايكىنچى ياسىر و اوچونچى دودورغە و تورتۇنچى دوکر. بولۇز خان نىنگ اولوغ اوغلۇ نىنگ آتى اوشار، ايكىنچى فازىق، اوچونچى بىكىدىلى و تورتۇنچى قارقىن. كوك خان نىنگ اولوغ اوغلۇ نىنگ آتى بايندر، ايكىنچى بچە، اوچونچى چاولدۇر و تورتۇنچى چىنى. تاغ خان نىنگ اولوغ اوغلۇ نىنگ آتى سالور، و ايكىنچى ايمىر، اوچونچى آله يوتىلى و تورتۇنچى اوركىر. تىنگىز خان نىنگ اولوغ اوغلۇ نىنگ آتى ايدىر، ايكىنچى بوجىز و اوچونچى آوا، و تورتۇنچى قىقق.

اوغۇزخان نىنگ بو آلتى اوغلۇ قىماندىن بولغان اوغلان لرى نىنگ آت لرىن اىتە لىنگ، اما قايسى اوغلانلىرىن بولغانى معلوم ايمىس: كنه كونە، تورپاتلى، كراپاتلى، سلطانلى، اوقلى، كوكلى، سوچلى، خراسانلى، يورتچى، جامچى، تورومچى، قومى، سورقى، بو وقت انى سورخى دىيپىرلار، قورچىق، سوراجىق، قراجىق، قازغۇرت، قىرغىز، تakan، لالا، مردە شوى، ساير.

ايىدى بىر نىچە اىل لر كىيم اوغۇزخان انلرغاھ آت قويوب اىرىدى و اوغۇزخان نسللىنىدىن ايرمىسلر، انداق ھم بولسە شول توى دە بار اىرىدى. اول سبب دين آت لرىنى نامە دە بىت تورور. آت لرى بى تورور كىم : قانقلى، قىچاق، قارلىق و قال آچ.

كون خان نىنگ اينىلىرى و اوغلان لريغە اورون بىرگەنلىرى نىنگ ذكرى

ايىدى اون اىكى اوركە دە اولتۇرۇپ اولوش آلغان و اول اولوشنى توغراغان كىم، تىقىرى دە آت لرىن تونوب اولتۇرغان كىم، انلرنى بىيان قىلە لىنگ. آلتون اوركە نىنگ تورينىدە كون خان اولتۇردى. بىرچە اىل يخشى لرى اتفاق قىلىپ قوى نىنگ باشىن و آرقە سين، قويروقلى اوچاسىن و بغرىن اوجا نىنگ اوستىنيدە قويوب كون خان نىنگ آلدىنيدە قويىدىلر و ھر كىم خان بولسە اولوش لرى بولسون تىدىلر. اوركە نىنگ اىچىكى ايشىگىنيدە ارقىل خواجە اولتۇردى، توش نى اينىڭ آلدىنيدە قويىدىلر، تىقى ھر كىم وزىر بولسە، اينىڭ اولوشى بولسون تىدىلر. ساغ قولەدە اولكى اوركە دە كوك خان نىنگ اولوغ اوغلۇ قاىيى نى اولتۇردىلر، ساغ آشىقلى ايلىكىنى اولوش بىردىلر، بىيات انى توغرە دى، سورقى آت لرىن توتىدى، بو وقتە انى سورخى دىيپىرلار. ايكىنچى اوركە دە القە اوپىولى نى اولتۇردىلر، ساغ قرا ايلىكىنى اولوش بىردىلر، قرا اى يولى انى توغرە دى، لالا آت لرىن توتىدى. اوچونچى اوركە دە آى خان نىنگ اولوغ اوغلۇ يازىرنى اولتۇردىلر، ساغ يانباش نى اولوش بىردىلر، ياسىر انى توغرە دى، قومى آت لرىن توتىدى. تورتۇنچى اوركە دە دودورغە نى اولتۇردىلر، ساغ اومچا نى اولوش بىردىلر، دوکر انى توغرە دى، مردە شوى آتلارىن توتىدى. بىشىنچى اوركە دە بولۇز خان نىنگ اولوغ اوغلۇ اوشارنى

اولتورتديلر، ساغ اويلوشقى اولوش بيرديلر، قزيق انى توغرە دى، تورومچى آت لرينى توتدى. آلتينچى اوركە ده بيكىلى نى اولتورتديلر، ساغ بغرىن نى اولوش بيرديلر، قرقين انى توغرە دى، قراجىق آتلارىن توتدى. سول يانداغى اولكى اوركە ده كوك خان نينگ اولوغ اوغلۇ بايندر نى اولتورتديلر، سول اويلوشقى اولوش بيرديلر، بچە انى توغرە دى و قازغورت آتلارىن توتدى. ايكينچى اوركە ده چاولدەرنى اولتورتديلر، سول يانباشنى اولوش بيرديلر، چېنى انى توغرە دى و قانقلى آتلارىن توتدى. اوچونچى اوركە ده تاغ خان نينگ اولوغ اوغلۇ سالورنى اولتورتديلر، سول آشىقلى يلىكى اولوش بيرديلر، ايمير انى توغرە دى، قال آچ آت لرينى توتدى. تورتونچى اوركە ده الله يونتلى نى اولتورتديلر، سول اومچانى اولوش بيرديلر، اوركىر انى توغرە دى، تakan آت لرينى توتدى. يشينچى اوركە ده تىنگىزخان نينگ اولوغ اوغلۇ ايگەرنى اولتورتديلر، سول قارى يليلكى اولوش بيرديلر، بوگز انى توغرە دى، قارلىق آت لرينى توتدى. آلتينچى اوركە ده اواني اولتورتديلر، سول بغرىن نى اولوش بيرديلر، قىقىق انى توغرە دى، پېچاق آت لرينى توتدى.

اون ايکى يوزلۇك و يېڭىمە تورت آيماق نينگ معنيسى نينگ ذكرى

اي تىنگلە غوچىلر، قاررىلر و اي انگلە غوچى يېگىت لر! كونگلەنگىزنى بو سوز طرفىغە بىك توتونگ و قولاقينگىزنى قولپى سالىنگ، تىقى بو سوزگە توشونىنگ، تركمەن لر نينگ بورونغى اوتنگن يخشى لرى و عمرىنى معركە ده اوتكىزگەن يخشى لرى انداق آيتىپ تورورلار كيم اوغوز خان نينگ آلتى اوغلۇ نينگ اصل خاتون لرىدىن توقن نبىرە لرى يېڭىمە تورت كىشى ايردىلر. كون خان انلر نينگ ھر ايکى سېنى بىر اوركە ده اولتورتدى، اون ايکى بولك بولدىلر، و اون ايکى سىنдин توقن لرغە «يوزلۇك» تىدىلر. انىنگ اوچون كيم ھر نىمرسە نينگ يوزى آرقە سىنдин، يخشى بولور. ايل نينگ يوز لرغە توققان بوزلىكلىرى تورور تىمك بولور وتقى اول كيم اوغوز خان نينگ بيرنېچە آت قويغان كىشى لرى و قومادىن توقن نبىرە لرى، مونلار ھم يېڭىمە تورت كىشى ايردىلر، برجە سى نينگ آلتى نى يوقارىدە بىر بيرآيتىپ تورورمىز، بو لر نينگ برجە سى اوپو نينگ تشقىرى سىنده اولتوردىلر، اون ايکى سى آت توتوب اولتوردى و اون ايکى سى ايشىكە اولتوردى. بو يېڭىمە تورت دين توقن لرغە «آيماق» تىدىلر، اصلى اوماق تورور. رسم تورور كيم قره اولوش نينگ برجە سى سوزنى بوتون آيتە بىلسى، يارىنى آيتورلار. اوшибۇ چاقدە ھم بىر كىشى بىر كىشىدىن سورسە، ايلنگ نينگ اوماقى نى تورور تىپ سورە ر. اوماق مغۇل تىلى تورور، بو وقىدە قلامق ھم اوماق دىيتورور. اوماق نينگ معنى سى اوروغ تىمك بولور، تركمەن لر نينگ اون ايکى يوزلۇك و يېڭىمە تورت اوماق تىكىن لرى نينگ معنى سى بو ت

اوغوزخان نبىرە لرى نينگ آت لرى نينگ معنى سى و تاماغە لرى و قوش لرى نينگ ذكرى

تركمەن نينگ تارىخ بىلە تورغان بىلىكلى قاررى لرى نينگ بىرى لرى اوغوز خان نينگ اون ايکى اوركە ده اولتورغان يېڭىمە تورت نبىرە لرى نينگ آت لرى نينگ معنى لرىنى و تامغە لرى نينگ نىچوک ايركە نىنى و قوشلىرى و تورغان قوشلىرى نينگ آت لرىنى مونداخ آيتىپ تورورلار كيم قابىي نينگ معنى سى محكم تىمك بولور، تامغە سى نينگ صورتى بو تورور ()، قوشى - شونقار؛ «بىيات» نينگ معنى سى دولتلى تىمك بولور، تامغە سى نينگ صورتى بو تورور ()، قوشى - اوكتى؛ القه اوپولى نينگ معنىسي موافق تىمك بولور، تامغە سى نينگ صورتى بو تورور ()، قوشى - كويىكىن؛ قرا اوپلۇك نينگ معنى سى هر قىدە اولتورسە خرگاه بىلەن اولتورغۇچى تىمك بولور، تامغە سى نينگ صورتى قىمچى تىك ()، قوشى - كوبك سارى، يازىر نينگ معنى سى ايل لر آقاسى تىمك بولور، تامغە سى نينگ صورتى بو تورور ()، قوشى تورە م تاي؛ ياسىر نينگ معنى سى آدېغە ھر نىمرسە اوچرە سە بىقىر تىمك بولور، تامغە سى نينگ صورتى بو تورور ()، قوشى قرغۇ؛ دودورغە نينگ معنى سى يورت آلماقنى و انى ساقله ماقنى بىلىگىچى تىمك بولور، تامغە سى نينگ صورتى و تورور ()، قوشى قىزىل قرچە ئى؛ دوکر نينگ معنى سى توکرە ك تىمك بولور، تامغە سى نينگ صورتى بو تورور ()، قوشى - كوچگەن؛ اوشار نينگ معنى سى ايشىنى بىلدام ايشلە گىچى تىمك بولور، تامغە سى نينگ صورتى بو تورور ()، قوشى - جره لاچىن؛ قىزىق نينگ معنى سى بوكە تىمك بولور، تامغە سى نينگ صورتى بو تورور ()، قوشى - سارىجە؛ بيكىلى نينگ معنى سى سوزى حرمەتلى تىمك بولور، تامغە سى نينگ صورتى بو تورور ()، قوشى - بھرى؛ قرقين نينگ معنى

سی آشلى تيمك بولور، تمغه سی نينگ صورتى بو تورور ()، قوشى - سو بورگىتى؛ بايندر نينگ معنى سی نعمتلى تيمك بولور، تمغه سی نينگ صورتى بو تورور ()، قوشى - لاجىن؛ بچنه نينگ معنى سی قىلغۇچى تيمك بولور، تمغه سی نينگ صورتى بو تورور ()، قوشى - آله توغانق؛ چاولدر نينگ معنى سی ناموسلى تيمك بولور، تمغه سی نينگ صورتى بو تورور ()، قوشى - هماي؛ سالور نينگ معنى سى قىلارچى تيمك بولور، تمغه سی نينگ صورتى بو تورور ()، قوشى - بورگىت، ايمير نينگ معنى سى ايلر نينگ بايى تيمك بولور، تمغه سی نينگ صورتى بو تورور ()، قوشى - انجارى؛ آله يونتللى نينگ معنى سى آله آتللى تيمك بولور، تمغه سی نينگ صورتى بو تورور، بيشىك تيك ()، قوشى - بغل بائى؛ اورگىر نينگ معنى سى يخشى ايش قىلغۇچى تيمك بولور، تمغه سی نينگ صورتى بو تورور ()، قوشى - بېقۇ؛ ايڭىر نينگ معنى سى اولوغ تيمك بولور، تمغه سی نينگ صورتى بو تورور ()، قوشى - قرقغە ئى؛ بوكىر نينگ معنى سى خدمتكار تيمك بولور، تمغه سی نينگ صورتى بو تورور ()، قوشى - ايت آلغۇ؛ او ا نينگ معنى سى مرتبه سى لند تيمك بولور، تمغه سی نينگ صورتى بو تورور ()، قوشى - تويغۇن؛ قىق نينگ معنى سى عزىز تيمك بولور، تمغه سی نينگ صورتى بو تورور ()، قوشى - جره قرقغە ئى؛ چىنی نينگ معنى سى بهادر تيمك بولور، تمغه سی نينگ صورتى بو تورور ()، قوشى - بوغايىق.

اوغوز ايلى نينگ عهد قىلغان لرى نينگ ذكرى

خان باشلىق برجه خلق آيتدىلر: بير توار يا اون يا يوز ويا هر نىچاقلىق نى اولتورسنگىز او ماچە سىنى اوشبو آيتىلغان تيك اوله شىپ آلىشىسونلر. نقى ھر قىسى سى اوزى نينگ اوغانلىن لرى بىرلەن و نوکرلار بىرلەن بىسونلار و نقى آيتىدىلر كيم بير كىشى گناھكار بولسە، اولكىشى پادشاه اولتورغان بىرگە يابوق بولسە و يا بيرراق بولسە و يا اوزگە اوروغىدين بولسە، خان نينگ بير كىشى سى بارىب انى يارغۇ قىلسە، انغە خان نينگ اينىسى و او غلى و بىكلرى هېچ كىمرسە قول ياپىمە سونلار و منى تىب كىلىپ تورور تىب، پىشت و پىناه بولوب، اگر ھر كيم آرقە بولسە لر، اول ارقە بولغان كىشى نى پادشاه ايشىكىنە كىلتۈرۈپ آرقە سىنە قىلىچ بىرلەن چاپىپ اىكى بولك قىلماق كىرە ك تا كورگانغە كوز و ايشىتىڭنە قولاق بولغە ئى و نقى اول كيم اوغوز نسللىن دين و بوزوق اوغانلارىندين بير كىشىنى پادشاه قىلغە يلر، اىكى كىشى نى كوتىرمگە يلر. اينىڭ اوچون خان بير بولسە ايل توزە لور و اىكى بولسە، ايل بوزلولور. بورونقى اوتكىن بىكلر آيتىب تورورلاركىم بير قىننە ئىكى قىلىچ سىغىمىس و بير خاتوننى اىكى اير آلىپ اولتوره بىلمس و بير يورتغە اىكى توره سىغمىس. بير اولوغ كاغذ غە عەندىنامە بىتىپ، كون خان باشلىق اينى لرى و اوغول لرى و بىكلرى و ايل نينگ قارى لرى نينگ يخشى لرى و يكىت لرى نينگ يخشى لرى برجە لرى خط دە آتلرىن بىتىپ، آنت اىچدىلر كيم تا تىرىكىمىز اوشبو آيتىلغان سوزلاردىن قايتىمس مىز. اگر بىزدىن بولغان اوغانلار حلال زادە بولسە لر تا دىنيا آخر بولغۇنچە بو عەندىنامە نى اوقوب عمل قىلغايىلر، اگر حرامزادە بولوب، يورتتى بوزە يلى تىسە لر، عمل قىلمە غالىر تىدىلر. نقى آتلرىن بىتىپ، مهر لرىنى باسىپ، عەندىنامە نى گون خان نينگ خزىنە سىدە قويدىلر. اوغوز خان اولگىندا، گون خان يتمىش يشىر ايردى و نقى يتمىش بىل آته سى بيريندە اولتوروب، دادو عدل بىرلەن خانلىق قىلدى و نقى اندىن سونگ حق رحمتىغە كىتدى.

گون خان نينگ اولوغ اوغلى نينگ خان بولغانى نينگ ذكرى

گون خان اولگىندين سونگ رچە اوغوز خان نينگ نيرە لرى و ايل يخشى لرى بىغىلى قابى نى خان كوتىدىلر. اول نقى آته سى تيك ايلگە عدالت قىلىپ، بىكىرمە اوچ بىل پادشاھلىق قىلدى و حق رحمتىغە كىتدى.

دېب ياقوى نينگ خان بولغانى نينگ ذكرى

قاىيى خان نينگ اوغانلىن لرى كوب ايردى، بير اوغلىنە اولوغ آته لرى «دېب ياقوى» نينگ آتىن قويوب ايردى، اولوغ - كىچىك برجە اتفاق بىرلەن دېب ياقوى نى خان كوتىدىلر. كون لرده بير كون دېب ياقوى خان خلق دين سورە دى كيم بىو و قىندە اوغوزخانلى كورگان كىشى دين كىشى بارمو تىب، آيتىدىلر: بير كىشى قالىپ تورور، سالور ايليندىن «اولاش» آتللى تىدىلر. خان كىشى بىباردى، اولاش نى كىلتۈرۈپ اوغوز خان نينگ يورتىدە نى

ایش قیله تورغانین و دوست لرغه نیچوک مروت قبیلی و دشمن لرغه نی طور مدارا قیله تورغانین بیر بیر سوردی. «اولاش» هم بیلگنارینی آیدی. اندین سونگ او لاشغه کوب انعاملر بیربی، ایوگه بیباردی و نقی دیب یاقوی خان نینگ اولوغ بیکلری یازیر ایلیندین الان و ارلان، دوکر ایلیندین چکس و باشی بیک و بیغو بیک و باپندر ایلیندین قیل خواجه ایردیلر. خان بیر کون او اولب یوریب تورغانده آتدین بیقیلیب، یانباش سونگاکی سیندی، نقی اندین اولدی. قوزی یاوی آتلی اوغلی بار ایردی، انى پادشاه کوتردیلر، اوئتیز بیل پادشاھلیق قبیلیب اول دنیاغه کیتدى. اما اول قوزی یاوی خان بولغانده انى کینگاش بیکلری ایمیر ایلیندین کرونچک ایردی، سالور ایلیندین تباق ایردی و نقی سالور دین انکش نینگ اوغلی اوتكىن و اینگ اوغلی قول سارى اوچ آرقە وزیر بولدیلر. بوز بیگرمە بیل پادشاھلیق قیلدی و نقی اولدی.

اوغوز ایلی نینگ یورتلری و اندە نیچە بیل و نقی روش بیرلن اولتورغانلری و ترکمن تېب نیچوک آت قويولغانى نینگ ذکرى

اوغوزخاندین تا قوزی یاوی خانغه چە نیچوک کە آيتتوق شونداق تورور، ایمدى اینال خانتى آيتورمیز، تتگریم بوبورسە انشاء الله تعالى. اینال خان نینگ تا بیز بو کتابنى آيتغان چاقھە چە بیربیر آيتورمیز، برچە سى راست تورور، ھیچ غلطى بوق تورور. اما قوزی یاوی خان بیرلن اینال خان نینگ آره سیندە نیچە بیل اونگە نینی جزم آیته بیلمە يمیز. انداق ھم بولسە آز آیته لى شايد کوب آيتساق يالغان بولغاى. تورت مینگ بیل بار تورور. اندین بیلە تورورمیز کیم اوغوزخان کیومرث زماننیده ایردی. اینال یاوی خان نینگ وزیر - وکیلى قابىي خلقىزدین «قورقوت آته» ایردی. اول بیز نینگ پیغمەر يمیز آته لرى نینگ اینىسى عباس او لادى نینگ او غلانلری بغداد شھریندە بیش بوز بیل پادشاھلیق قیلدیلر. قورقوت انلرنىنگ زماننیده ایردی. کیومرث بیرلن عباس او غلانلری نینگ آره سى بیش مینگ بیل تورور. قوزی یاوی خان اوغوز نینگ بیشىنچى اوغلی تورور. پس او زینگىز حساب قیلينگ، قوزی یاوی خان بیرلن قورقوت آته نینگ خانى اینال نینگ آره سى نیچە بیل بولور؟ ایمدى بیز بو آيتيلغان تورت مینگ بیل دە بیر بیر و آت بە آت کیم نینگ بولغانىن و کیم نینگ بولمهغانىن بیلمە يتورومیز، مونچە - مونچە بیلسک ھم باشدین اياقە چە صورتىنى بیلە تورورمیز، انى اینە لینگ.

اوغوز ایلی نینگ یورت لرى نینگ کون توغىشى - ایسەع کول و آلمە لىق و قىلە سى - سىرە م و قازغورت تاغى و قره چىق تاغى و تىمورقازىغى - اولوغ تاغ و كىچىك تاغ کە مس نینگ کانى بولور و کون باشىشى - سىر سووی نینگ اياغى، يىنگى كىند و قراقوم. اوшибو آيتيلغان بىرلر نینگ ایچىنده اورنيدە تورت مینگ و بیش مینگ بیل اولتوردیلر، نقى قىسى ارووغى کوب بولسە اندىن پادشاه کوتردیلر. مونداخ قابىي دىن بىر كىشى نى پادشاه کوتارور ایردی، قابىي اوروغى و بىيات اوروغى و نقى بیش - التى آز اروغۇر انغە قوشلۇرلار ایردی و نقى سالور دىن بىر كىشى نى پادشاه کوتارورلار ایردی، سالور اوروغى و ايمير اروغى و نقى بىر نیچە آز اروغۇر انغە قوشلۇر گاه اللى - بىتى توب بولور ایردی، گاه اوچ - تورت توب بولور ایردی. و نقى بىر بىرلەن ياغى بولوب چاپىشورلار ایردی، اسيير قىلورلار ایردی. اوزلریندین آرتقان اسييرلرنى ماورالنھر بازارگانلار بە ساتورلار ایردی. اول وقته عراق، خراسان و ماورالنھرنىنگ پادشاه لرى و سپاھىلرى و رعيت لرى برجە «تات» ایردی. تات دىن اوزگە كىشى يوق ایردی. سلطان محمود غزنوی نینگ آته سى سېكتىگەن قابىي خلقىندين ایردی، اوزىنى ترکمنلار اسيير قىلیب سوداگر غە ساتىلر و نقى بچە اوروغى ھە اوزىندين توره کوتربىپ سالور ایلى بىرلن ياغى بولوب چاپىشر ایردی. بىش - التى آرقە غە چە بو اىكى ايل نینگ آره سیندە دشمنچىليق بار ایردی. بچە ایلى سالور ایلينه غال كىلور ایردی، اينىنگ اوچون سالور ایلى بچە ايلينى «ايت بچە» دىرلر. بچە ایلى نینگ «تۈيمادۇق» آلتى بىر پادشاھى بار ایردی، اول قوشون بىرلن كىلیب سالور ایلى نى چاپىب سالور قازان الپ نینگ آنه سى «جىجاڭلى» نى اولجە لب، اللىب كىتدى. اوچ بىلەن سونگ كىخداسى «انكش» کوب مال بىرلن بىيارىب جىجاڭلى نى قايتە آلدى. بو سوزلر دىن غرض اول كیم چاپقان لرى يورتلىرinden اولتوروب، چاپىلغان ايل نینگ ياو دىن قوتولغانلری ماورالنھر غە قاچىپ بارورلار ایردی و شونداق قىلیب بارە - بارە ترکمن نینگ كوبى ولايىغە توشدى، آزى قالدى. اول وقته ترکمن نینگ نرى طرفىنده اولتورغان ايل لر کوب ایردی، اينىنگ قىسى بىرین آيتە بىن. برجە ايل لردىن ترکمن غە يقىرماق اولتورغان ختاي و فانىقلى و نايمان ایردیلر. اول ايل لر ترکمن نینگ چاپە باشله دىلر. ايسەع کول و آلمە لىق و سىرە م و اولوغ تاغلار و كىچىك تاغلار، بوز یورت لر نینگ برجە سىن تاشلپ سىر سووی نینگ اياقىنە كىلیب، پادشاه لرین يىنگى كىنت دە اولتورتوب، اوچ لرى سىر نینگ اىكى طرفىن يايلىب و قىشىلپ اون

آرقه لری اوتفونچه اولتوردیلر و ماورالنهر غه توشگن ترکمن لرنی تاجیکلر اول «ترک» دیرلر ایردی، بیش - آنچه آرقه اوتنگین سونگ بیرغه سووغه تارتندی، تقى چكه لری قیسیق و کوز لری اولوغ و بوزلری کیچیک و بورون لری اولوغ بوله باشله دی. تورکمن یورتیغه کیلیب اولتورغان ایل لردین اسیر و سوداگر ماورالنهر غه کیله باشله دی، انلنی کوردیلر، تقى تاجیک لر «تورک» تیدیلر بورونغى تورکلر غه «ترک مانند» تیب آت قویدیلر. ایننگ معنیسى ترک گە اوخشر تیمک بولور. قرا خلق ترک مانند تیب آیته بیلمه دی و تقى ترکمان تیدیلر.

اینال یاوی نینگ خان بولغانی نینگ ذکرى

قایی فره خواجه نینگ اوغلی قورقوت آته سالور انکش خواجه و او شان خواجه باشليق برقه اوغوز ایلی بیغیلیب، قایی خلقیندین اینال یاوی نی پادشاه کوتردیلر. وزیری قورقوت آته ایردی. قورقوت آته هر نیمرسه آیتسه اینال یاوی ایننگ سوزیندین چیقمس ایردی. قورقوت آته نینگ کرامت لری کوب ایردی. ایکی بوز و توقسان يش بیل عمر تاپدی، اوچ پادشاهگە وزیر بولدی.

اینال یاوی بتدی بیل پادشاهلىق قىلدى، ایکی اوغلی بار ایردی. اولوغ اوغلی نینگ آتى «آل» کیچىگى نینگ آتى «دویلى قایی». اینال یاوی خان اولر بولغاندە دویلى قایی نی اوئیندە اولتورنوب کيتدى. دویلى قایی هم قورقوت آته نینگ سوزینه عمل قيلور ایردی و تقى قورقوت دین باشقە ایکى ايناق بىگى بار ایردی: بيريسى ايندر ایليندین «بىكز» آتلی و تقى بىرى اىگىر دین «دونكە» آتلی. دویلى قایی کوب بیل لر پادشاهلىق قىلدى. اوغلی يوق ایردی، آشىن آشىب و ياشىن يشب اوزانق عمر تاپب وفات تاپدی.

دویلى قایی نینگ اینيسى ايرکى نینگ پادشاه بولغانى و اوغلى تومن نینگ دنياغە گىلگى نینگ ذکرى

دویلى قایی نینگ بير يقين قرينداشى بار ایردی، ايرکى آتلی، اول عزا ایگە سى بولوب اولتوردى، برقه اوغوز ایلی عزاغە كىلدىلر. قورقوت آته باشليق برقه بىكلر سوردیلر، خان نینگ كوج لری نینگ هىچ بوي لرىندە بارمو تىب، بير دايە خاتون كىلېب آيتدى: خان نینگ بير حرمى حاملە توررور، اميدىيمىز بار تىز بولغاى تىب، آيتدى. بير نىچە كوندین سونگ خان نینگ اولوك آشىنى بيرىب اولتوروب ايردیلر، «خان نینگ اوغلى بولدى» تىب سىونىچى تىلە دىلر. ايرکى باشليق برقه بىكلر سىونىچى بيردیلر، ايرکى خلغە ساون سالدى، هر كىم همتىغە لايق ساون كىلتوردىلر. تورت بوز ييلقى و تورت مىنگ قوى اولتوردىلر، بولغاريدىن اوچ حوض تىكتوردى، بيريسىنى عرق بيرلن و بيريسى نى قمىز بيرلن و بيريسى نى قىققى بيرلن تولتورتدى. بير آى كىچە و كوندور توى توندى، برقه سى يخشى - يامان عيش و عشرتغە مشغول بولوب، قاررى لر ياشىن اونونتىدی و فقيرلار مالسىزلىقينى اونونتىدی و باى لر اولوسىن اونونتىدیلر. اوغوز ايلى قورقوت غه آيتدىلر: بو اوغلانغە يخشى بير آت قويغىل تىدیلر، قورقوت آته مونىنگ آتى تومن خان بولسون تىدى. خلق آيتدىلر: موندىن يخشى راق آت قويغىل تىدیلر، قورقوت آته آيتدى: موندىن يخشى آت بولمس تىدى. اول كون كه دویلى قایي خان اولدى، ايرسە بىزىننگ يورتىمىزنى تومن توتوب قرانغى بولدى. اوغول تومن ده توغدى، ايننگ اوچون تومن آت قويدوق و ايكىچى كونگلۇمدىن يخشى ايريم و نىت قىلېب، ايننگ اوچون تومن آت قويوب توررور من كىم تومن اوزانق تورمس تىز كىتە تورغان نىمرسە بولور. تومنى كون آقتاب بولور، تومن نينگ سونگى ياروق بولمه ئى بولمس. آز غىنه تورغان تومنى بو اوغلان نينگ ياشلىقىنه اوخشە تىب من، سونگى آقتابنى بو اوغلان نينگ بىكىت بولوب آته سى تختىنده اولتوروب دولتلى و اوزانق عمرلى بولغانىغە اوخشاتىب من تىدى. برقه خلق مونى ايشىتىب قورقوت غه آفرىن آفرىن تىب، خوشحال بولوب تومنگە كوب دعالار قىلدىلر و تقى قورقوت باشليق برقه خلىق ايرکى غه آيتدىلر: بير آى توى قىلدىنگ، آشىنگى تمام بولمه دى و حوض لرغە سالغان قىمىز و ايرانينگ كول نينگ سوويندین كوب بولدى. ايمدى بو كوندین سونگ سىنى «كول ايرکى خان» تىكە لى. تومن اوزىنگ نينگ اوغلانىگ توررور، آغه نگ دویلى قایي نينگ اورنیندە اولتوروب خانلىق قىل و هر قچان تومن بىكىت بولسە، انغە نى بىرورىنگى اوزونگ يخشى بيلور سن، تىدیلر. تقى كول ايركىنى خان قىلدىلر. خلق بيرلن يخشى معاش قىلېب اولتوردىلر. تومن بىكىت بولدى. دویلى قایي خان نينگ ايرى كىشى لرى تومن غه سوز بيردیلر، پادشاهلىق آته

دین سینغه میراث قالغان تورور. برچه خلق اتفاق بیرلن کول ایرکی غه عاریت تاپشوریب ایردیلر، بو شرط بیرلن کیم هر فچان سن الوغ بولسنگ سنجه تاپشور غای تیب. تومن بو سوزنی کول ایرکی غه بیر کیش دین آیتوردی، کول ایرکی بو سوزنی ایشیتگندین سونگ خلوته قورقوتغه آیتدی. تقی اینینگ مصلحتی بیرلن ایل نینگ یخشی لرینی چارلب اولوغ توى قىلدى، قورقوتنى اويو نینگ تورینده اولتورتوب کول ایرکی خان يوكنوب قیمیزلى ایاقنى سوندى. قورقوت قیمیز ایچیب برچه خلق اش بیگندین سونگ کول ایرکی آیتدی: ای ایل و خلق، برچه نگىز بیلورسیزلىر پادشاھلیق تومن نینگ حقی ایرکه نین. بو وقفعه چه تومن ياش ایردی، اینینگ اوچون من ایشنى قىلە تورور ایردیم، ایدى تومن اولوغ بیگیت بولدى. آنه سى نینگ تختىنى تاپشوره تورور من ؟ تیدى. برچه خلق قورقوت غه آیتدیلر: خان نینگ و برچه اوغوز ایلی نینگ اختیارى سینینگ قولونگدە تورور، نى ایشنى مناسب كورسنگ، انى قىلغىل تىدیلر. قورقوت بو سوزنی ایشیتگندین سونگ کیشى بیباریب تومن نى كیلتورتیب اويو نینگ اورتە سیندە اولتورتوب ایتدی: آنتگ اولدى، سن ياش قاللينگ، کول ایرکی هم انتگ تورورو هم آقانگ، سنى دنیاغە كیلگنینگ دین تا بو وقفعه چه كوب ايمكى لر بیرلن يخشى اسره ب تورور، تاج و تخت و ایل و برچه بورت سیننگى تورور، سیندین اتونمیز بو تورور كیم بير نىچە كون صير قىلغىل، آفانگ نینگ بير كیندین نازيليقى يالوق بولوب تورور تیدى. ايرسە تومن آيتدى: برچه اوغوز ایلی نینگ يخشى سى آتم نینگ وزىرى و مبنىنگ بابام تورور سىز، سوزينىگىزنى قبول قىلديم، تىدى. کول ایرکى نینگ بير قىزى بار ایردی، بسيار كوركلى، آنه سى نینگ برچه ايشلرینه ايركلى. قورقوت کول ایرکى بیرلن تومنگه سوزله شبب بىتى كىچە و كوننوز توى قىلېپ پاشاھ لرغە لايق اسىباپ و توزوق بیرلن قىزنى تومن غە تاپشوردیلر. اول وقته اوشار ایلی نینگ خانى بار ایردی «آينه» آتلى، بو قىزنى او غلېغە آيتوب ایردی، کول ایرکى قبول قىلېپ بيرماقچى بولوب ایردی. آينه خان قىزنى تومن غە بيرگە نين ایشیتگندین سونگ چرىك تارتىب کول ایرکى نینگ اوستىغە بوردى. کول ایرکى هم اولوغ چرىك بیرلن قرشى بارىپ، اوروشىپ آينه نى باستى. آينه نینگ اوغلۇنى اولتوردى و اوشار نینگ لشکرین قىردى. آينه نى قاۋوپ بورتىنە باردى، بورتىنى آلېتلى آى اندە اولتوردى. آينه قاچىب اوزگە ايلگە باردى، کول ایرکى آنت ایچىب آينه غە كىشى بىمارى ایتدى كىم بو يامانلىقنى قىلغان سە ايمىس ایردینگ، اوغلۇنگ ایردی، ايرسە جازسين تاپدى. ايمى سينىگ بیرلن قرينتاش تورورمىز، كيل تقى بورتونگە ايگە بول، من قىته تورور من، تىدى. ايلچى بارىپ بو سوزلرنىنگ برچە سين آيتدى. آينه اينانىب كىلېپ کول ایرکى نى كوردى، کول ایرکى تقى يورتىنى تاپشوروب قىتىب اوز يورتىغە توشدى.

تومن نینگ اوغلى بولغانى و انغە آت قويغانلىرى و يىگىت يىشىگندىن سونگ قانلى ياولى آت قويغان لرى نينگ ذكرى

تومن نینگ کول ایرکى نینگ قىزىدین اوغلى بولدى، آتىنى ياولى قويدىلر. توغىشلى و آلب بولدى و بىگىت بىتىلدى. بير كون سو نينگ يقاسىنده بىگىت لر بىلەن اوينه تورور ايردى، بير بىگىت بيرلن اوروشدى، انى اورايىن تىب نىمرسە ايزله دى، يقين ده بير توب قىز غن دين اوزگە نىمرسە تاپمە دى. اينينگ اوچىندىن توتوب، توبيندىن چىقه رىب اول بىگىت نينگ بويىنېغە اوردى، ايرسە بوبىن اوزولدى، تقى اولدى. کول ایرکى خان، تومن و قورقوت و برچە بىكلەر اولتوروب ايرديلر، ياولى نينگ بو قىلغان ايشين آيدىلر، ايرسە اولوغ و كىچىك و يخشى و يامان و كورگان و ايشىتكەن تانگلەب حيران قالدى. تومن آيتدى: بو اوغلان نينگ آتىنى بو وقفعه چە ياولى دېيتورور ايردوك، ايمى «قانلى ياولى» تىمك كىرە ك تىدى. ايرسە اندىن سونگ انغە قانلى ياولى تىديلر. كونلرده بير كون کول ايركە ده اولتوروب ايردى، تومن تقى اندە حاضر ايردى. قانلى ياولى ايشىكىن كىرېپ كىلدى و اورتە بيردە اولتوردى، تقى کول ایرکى غە باقىب ایتدى: اى با با بو اولتورغان تختىنىڭ اولوغ آتم دويلى قاىي نينگقى تورور، بو وقفعه چە آتم تومن نى ياش تورور تىب بيرمه دينگ، ايمى نى اوچون بيرمه ئ تورور سە، تىدى. کول ایرکى خان باشىنى قويى سالىپ كوب اولتوردى، تقى بير فرصنىن سونگ باشىن كوتىب آيتدى: بو سوزنی من سيندین بورونراق ايتور تىب اميد قىلور ايردیم و خاصە اول كون كىم تىكىن بيرلن كىشى نينگ بويىن اوزدونگ، راست اىتە تورور سە، خوب بولور، يخشى بولور، ايمى آنتگە تاپشورماق كىرە ك.

تومن نینگ خان بولغانی نینگ ذکری

کول ایرکی بو سوزلرنی نبیره سیندین ايشيتگندىن سونگ قورقوت باشلىق برقه اوغوز ايلينه كىشى بىيارىپ كيلوتورتوب اولوغ تومن نى خان كوتىدى، تخىنيده اولتورتىپ، كول اирکى اياق اوستىنيده تورروب، تومن خانغه آيتى: آتنگ اولوب، من بو تختەدە اولتورروب ايل نى سورە ئى تورغالى اوتۇز بېش بىل تورروب. سيندین اميدىم اول تورور كيم من نىچوک ايل نينگ يخشى و يامانىنى سوروب، نى يول بىرلن پادشاھلىق قىلىپ يورگان بولسىم، سن هم اوشول يول بىرلن يورگە ئى سن تىدى. تومن آيتى: يخشى اپته تورورسىز، اگر مىننگ دولتىم بولسە سزىنگ بولسىم بىللىك ئى قىزىم اوغلى، قىزدىن بولغان نينگ دوستلىغى سونگ كول ايرکى خان قانلى ياوى نينگ يوزىيگە باقىپ آيتى: اي قىزىم اوغلى، قىزدىن بولغان نينگ دوستلىغى بولمس تىپ ايشتىپ ايردىم، بورونقى اونتگن لر نينگ سوزلرنى يالغان قىلمە دىنگ، تىدى. تومن خان تورت آى خانايق قىلغاندىن سونگ قورقوت باشلىق برقه خلق تومن غە آيتىدار: تىڭرىغە شىركەن قىاغىل قانلى ده ئى يخشى او غلونگ بار، مناسب اول تورور كيم پادشاھلىقنى انغە بىرېب، اوزونگ عىش و عشرتغە مشغول بولغە ئى سن تىدىلر. ايرسە تومن هم قبول قىلدى. تقى پادشاھلىقنى او غلىغە بىرېب تىنج كونگول بىرلن تىڭرى نينگ بىنده ليگىن قىلىپ اولتوردى.

قانلى ياولى نينگ خان بولغانى نينگ ذکری

اول عجايىب بهادر و ميرگن و آلپ ايردى، تورت طرفينىدە يورت لرنىنگ برقه سين ياولب آلپ اوزىيگە باقتوردى، انىنگ زمانىنيدە بورى قويىغە و برس كىيىكە و بورگىت قوييانغە و قرچغە ئى كىلىك گە زور قىله بىلمس ايردى. ايللر نى توزوب و ياغى لرنى بوزوب و اوز زمانىنيدە قى پادشاه لريدىن اوزوب توقسان بىل پادشاھلىق قىلىپ وفات تاپدى.

مور ياولى نينگ خان بولغانى نينگ ذکری

قانلى ياولى نينگ اىكى اوغلى بار ايردى، اولىغى نينگ آتى موريماوى و كىچىكى نينگ آتى قرا آلپ ارسلان. اولر بولغانىنيدە يورتىنى اىكى بولدى. ترکستان و يىنگى كىننەت نى مور ياولى غە بىردى، تلاس بىرلن سيرە منى قرا آلپ ارسلانغە بىردى. بير نىچە بىل اونتگندىن سونگ قرا آلپ، موريماوى بىرلن ياغى بولدى، ايل يخشى لرى آره دە يورروب كوب نصىحەت لر قىلىپ يرە ش توزە لى تىدىلر. قرا آلپ ارسلان راضى بولمه دى. آخر ايكسى لشىرى تارتىپ سيرم اوستىنيدە اورشىدلەر، مور ياولى غالب كىلىدى. قرا آلپ ارسلان اوروشىدە اولدى. برقە ايل لرينى چاپىپ بير بىل اندە تورروب قىتىپ اوپو گە توشدى. قرا آلپ ارسلان نينگ بير كىچىك اوغلى بار ايردى، انى و كوچلەرى نى موريماوى آلپ كىلىدى و موندىن بير نىچە بىل لر اونتى. بير كون موريماوى اولتورروب ايردى. قرا آلپ ارسلان نينگ اوغلى كىلىدى. انىنگ يوزىيگە باقىپ آيتى: اگر آتنگ نادانلىق قىلىپ مىننگ بىرلە ياغى بولمه سە ايردى، مونداق يېتىم بولوب سرغە يېب يورمس ايردىنگ. درىغا نە قىلايىن تىپ كوب يېغىلە دى. تقى آيتى: سينىنگ آتىنگ آلپ توغاج بولسون تىدى، آتە سيندین قالغان يخشى كىشى لرنى كيلوتوروب آلپ توغاج نى انغە تاپشوروب، آتە سى نينگ يورتىنى بىرېب كوچىرىپ بىياردى، خلاققە حكم قىلىدى قرا آلپ ارسلان نينگ ايليندىن اولجە قىلىپ كيلوتورگن كىشى لرنى قىتە رىب بىرسونلار، تىدى. آلپ توغاج بارىپ آتە سى نينگ يورتىنىدە اولتوردى، تورت ياققە كىتىنگ نينگ برقە سى انغە يېغىلدى. موريماوى خان يەتمىش بىل پادشاھلىق قىلىپ اول دنياغە كىننەتى.

موريماوى نينگ اوغلى قرا نينگ خان بولغانى نينگ ذکری

موريماوى نينگ خاتون لريدىن اوغلى يوق ايردى، اورجه خان تىگن نينگ ايلين چاپىپ آلغاندە بير ضعيفە نى اولجە قىلىپ بير نىچە كون باقىپ بىياردى. اول ضعيفە ايلىغە بارغاندىن سونگ موريماوى خاندىن حاملە

بولوب تورور من تیدی. بیرنیچه آپین اوغول توغوردى، آتىن قرا قوبىدilar، تغابلر نينگ اىچىنده اوسىدى. يكىت بولغاندىن سونگ قاچىب موريماى خان قايتىغە كىلدى. موريماى هم آنى اوغول قىلدى، مور ياوى اولكىدىن سونگ بىرچە خلق يېغىلىپ انى خان كوتىدىلار، ايل بىرلن يخشى معاش قىلىپ، قىرق بىل خانلىق قىلىپ وفات تاپدى.

بغرانىنگ خان بولغانى نينگ ذكرى

قراخان نينگ بغرا آتلى او غلى بار ايردى، بىرچە خلق قراخان اولكىدىن سونگ بغرانى پادشاه كوتىدىلار. بغراخان بىرچە اوتكىن آته لرىندىن آرتۇق بولدى. اولوغ لشکر بىرلن كىلىپ بخارا و سمرقندى آلبى، اوز قرىنداشلىرى، يورتىنيدى ياغى بولغان سبب دين توره بىلمە ئى، قىتىپ كىتدى. اندىن سونگ كىلىپ خوارزم مملكتىنى آلبى كوب بىل لر اندە پادشاھلىق قىلدى. بىر كرت آرقە طرفىغە لشکر تارتىپ باراتورغان بىر كون، خان آيتدى: كونگالىمىز بوجادى اونىدىن بولغان آشنى تىلە ئى تورور، اوكرە و اوزگە آش قىلغانى اورجى و آش نينگ اسbabى تاپىلمە دى. خان اون كىلتۈرتدى و خمير قىلدوردى و اوزى قولى بىرلن يازىپ قزانغە سالدى. اولتۇرغان نوکرلرى هم خانغە يارولىق قىلدىلار، بىشىرىپ ايجدى، تىقى آيتدى بو آش نينگ آتى «بغراخانى» بولسون تىدى. بو كون خلق اىچىنده «بغرا» تىب بىشىرىپ تورلار، او لاش تورور. خان نينگ ايڭى او غلى بار ايردى: اولوغى نينگ آتى بىك تىكىن، و كىچىسى نينگ آتى قوزى تىكىن، تىكىن معنىسى قدىم تورك تىلى بىرلن يخشى صورتلى تىمك بولور. خان قارى بولغاندىن سونگ پادشاھلىق نى قوزى تىكىن غە بىردى. تىقى اوزى تىنج اولتۇردى. باپر آتلى خاتونى بار ايردى، اول وفات تاپدى، ايرسە بغرا خان اولوغ عزا توتى. بىر بىل غە چە كىشى بىرلن سوزىشى دى و او بى دين چىقىمە دى. بىر كون قوزى تىكىن آتە سىغە: قچانغە چە عزا توتوب، غمگىن بولوب اولتۇرە سىز، اوغە چىقىنگ، شايد كونگلىكىز آچىلغايى، تىب، آته سىنى هر بىر كون بىر طرفە أوغە و سىرگە آلبى چىقىدى. بىر نىچە كوندىن سونگ: ايمى خان نينگ كونگلىغە هوا و هوس پىدا بولدى، بولغاى تىكىن وقتىدە ايتدى: بىكلار آيتە تورورلرخان غە مناسب اولتۇرور كىم كىدخدا بولغايلار. خان آيتدى: انداق خاتون نى بىردىن تاپلىلور كە كىلىپ آنه نينگ اورنىن توغاى، تىدى. قوزى تىكىن: آنم تىك بولمه سە اندىن بىر يراك بولسون تىدى. خان هرچىن كىدخدا بولمان تىدى، اما قوزى تىكىن اختيارىنە قويىمە دى. اوشارايلىنە «اكرنجه» تىكىن نينگ كوركە لى، يخشى بورتەدە ات كوتىگەن كوركلى قىزى بار ايردى، انى خانغە آلبى بىردى. اول بىدخت قىز نينگ كونگلىنە بومعقول بولدى كىم قوزى تىكىن نينگ منغە مىلى بار، انىنگ اوچون منى آتە سىغە بهانە بىرلن آلبى بىرە تورور تا اوزى منينگ بىرلن پنهانى عيش قىلغاي. يوق ايرسە قارى كىشىغە منينگ تىك صاحب جمال قىزىنى نى اوچون آلبى بىرور ايردى تىب، بىر كون قوزى تىكىن آنه سىن كورايبىن تىب كىلدى، ايرسە خان اوخلب ياتىپ و خاتون اولتۇروب ايردى، قوزى تىكىن نينگ قاتىغە كىلىپ، يوزىن و كوزىن سىلىپ سىپپ ايردى، ايرى بىرنىغە بولوب منغە مهربانلىق قىلە تورغان تورور تىدى. ينه بىر نىچە كوندىن سونگ خلوت تاپىپ قوزى تىكىن غە آيتدى: هېچ منىنگ حالىمدىن خېرىنگ بارمو، من سىنە عاشق تورور من، كىچە لر اوقيقام و كوندوزلار قرارىم يوق، منىنگ حالىمغە قره مس بولسونگ نى اوچون منى قارى كىشىغە آلبى بىردىنگ، تىدى. قوزى تىكىن آيتدى: منىنگ آتم تورور سن، اگر بى كوندىن سونگ بى قىلىغىنگى قويىمە سىنگ، سىنى پارە پارە قىلىپ هر موجانگى بىر يرده قوپىر من تىدى. خاتون واقعات نى اوزى نينگ قرينتاش خاتون لرىغە آيتىپ كىنگاشتى، ايرسە انلار آيتدىلار: قوزى تىكىن بو سوزنى خانغە، خالقە آيتىمس دين بورون آيتماق كىرە ك. يوق ايرسە اولومغە كىترىن، تىب بىرچە سى اتفاق بىرلن بىر خاتوننى بىياردىلار. اول خاتون بارىپ قوزى تىكىن نينگ اوينىن اوتىكىن اوغورلاب كىلىپ، بغرا خان نينگ اوپىوگە كىلىپ تىقى قىتىپ بارىپ اوتيكىنى بىرئىنە قوپىوب كىلدى. اول كىچە خان او بى ده يوق ايردى، اوغە بارىپ ايردى. تون يرىمەندىن سونگ آز غىنە قار ياغىب ايردى، سحر و قتىنە خاتون قىچقىرە باشلە دى. تانگ آتغاندىن سونگ خلق ايشىتىدلەر كىم اوركە دين يېغىلە غان خاتون نينگ آوازى چيقە تورور، اير و خاتون بىرچە يېغىلىپ اوركە نينگ ايشىكىگە باردىلار، ايرسە كوردىلار كىم خانم يوزىن بىررتىپ، بىرچە بىرئىنى قان قىلىپ آيتە تورور كىم بو كىچە سحر و قتىنەدە اوخلب ياتىپ ايردىم، بىر كىشى كىلىپ قويىنغمە كىردى، كوردىم ايرسە قوزى تىكىن خان، آيتدى: قىچقىرمە، من تورور من، من سىنە عاشق بولوب، آتمغە آلبى بىردىم، انىنگ اوچون كىم كوندور آتم نىكى كىيىنى بولسونگ، كىچە منىنگكى بولغاى سە تىب، يوق ايرسە آتم خاتوننى نە قىلور ايردى، تىدى. من قىچقىرە بىردىم، آنه سىغە مونداق ايش نى يرده بار تىب. مندىن بو سوزنى ايشىتىكىدىن سونگ قاچىب كىتدى. يانىنە ياتقان خاتونلار بو

سوزنى گواهلىق بيردىلر و تقى خانم آيتدى موندين يخشى گواه بولمس، بير قار تورور، اپزىن كورونگ تىدى. اىزنى كوردىلر، قوزى تكىن نينگ اوپودىن چىقىب اوركە غە كىلىپ تقى قىتىپ قوزى تكىن نينگ اوپوغە بارىپ تورور. قوزى تكىن اىز نينگ كىلىپ اياغىن قويدى، ايكىسى بير تىك بولدى. بىرا خان آودىن كىلىدى، انغە هم آيتدىلر. خان باشلىق بىرچە بىكلر قوزى تكىن نى چقىرىپ آيتدىلر: بو نى ايش تورور كيم كىچە سى قىلىپ سن. قوزى تكىن اول خاتوندىن كورگە نين و ايشتىگە نين آيتدى، تقى تىدى، من اوپالغانىمدىن آيتە بىلمە دىم. ايكىنچى اول كيم ضعيفە نى آتمغە من آلىپ بيرىپ ايردىم، خلق اىچىندە رسوا بولمه سون تىدىم. اول مىندىن بورون قارباندى تىدى. خلق اىكى بولك بولدىلر، يرىمى خاتون سوزىيە بىناندىلر، يرىمى قوزى تكىن سوزىيە بىناندىلر. آخر بىرچە لرى اتفاق قىلىپ خانم يانىنده يانقان خاتونلارنى خان آدىغە كيلتۈرۈپ سوردىلر، آيتىمە دىلر. سىاست قىلور بولدىلر، اىرسە اول دىن آخرغە چە قىلغان كىنگاش لرىن اوشار نىنگ خاتون لرى نينگ آيتغان سوزلارىنى و اوتكىنى اوغورلە غانىنى بىر بىر آيتدىلر. اىرسە بىراخان قوزى تكىن غە آيتدى: بو خاتوننى الور دە اونە مە ئى ايردىم، شونداق بىر فتنە بولور تىب، سەن منى اختيارىمغە قويىمە دىنگ. ايمى قىلورنگى سەن يخشى بىلور سەن تىدى. اىرسە قوزى تكىن بويوردى بىش ايمىك بايتالى كيلتۈرۈپ اىكى اياغىن و اىكى قوللىن و بويىنин هر قىسى سەن بىر بايتال نىنگ قوپروغىزە باغلاب بايتال لر نىنگ بوت ارىنە نىزە نىنگ اوچى بىران سەنچىلر، تولاي تولاي خاتوننى بىش پارە قىلىپ هر قىسى سى بىر اندامىنى اوز اوركىنه آلىپ كىتدى. بىراخان كوب بىل لر پادشاھلىق قىلىدى و توغان سان يشب اولدى.

بىراخان نىنگ اوغلى قوزى تكىن نىنگ خان بولغانى نىنگ ذكرى

قوزى تكىن آته سى تختىنده اولتۇرۇپ دشمنلارنى يېغله تىب و دوستلارنى كولدورۇپ، ايلگە عدالت قىلىپ، فقير، مسکىنە خىر و احسان قىلىپ، قىرق بىل خان بولوب يەميش بىش ياشىغە يەتكەنە اوغلى ارسلان نى اورنىنده اولتۇرۇپ وفات قىلىدى.

قوزى تكىن نىنگ اوغلى ارسلان نىنگ خان بولغانى نىنگ ذكرى

ارسلان آته سى تختىنده اولتۇرۇپ، اولوغ خان بولدى. كوب بىل لردىن سونگ سوارجىق اىلى ياغى بولدى، ارسلان بارىپ سوارجىق اىلىنى چاپىپ، قالغانلىن اوزىنە باقىندۇرۇپ كىلىدى. اندە بىر ياش اوغلاننى اولجە لب كيلتۈرۈپ آتىنى «سوار» قوبۇپ قولىنده اوستوردى. اول عقالى و توغىشلى و ميرگەن و چىچەن هنرلى هر مقامغە و هر يولغا يورومك نى بىلە تورغان و خانغە اياناق بىيگىت بولدى. بىرچە ايشىك خلقى كوره بىلىمەس لىكىندىن مونىنگ بىرلن يامان بولدىلر. سوار نىنگ عىيىنى خانغە نىچوك ايتۇرلارىنى بىلە بىلىمە ئىپرۇپ ايردىلر. بىر كون معرڪە دە خان سوار نىنگ قولاقينى سوز آيتە تورور ايردى، سقالى خان نىنگ يوزىگە تىگى.

سوار كىتەنگىن سونگ، خان بىكلرىغە باقىپ آيتدى: سوار اسرو نى اوپوب بولوب تورور تىدى. بىكلر آيتدىلر: بىز مونىنگ قىلە تورغان ايشلىرنى خلوت دە عرض قىلالى تىب، خلوت بولغاندە آيتدىلر: فلان و قەدە فلان مالىنگىزغە مونداق خيانات قىلدى و فلان سرينگىزنى خلقە فاش قىلدى و ياغى دىن آلىپ كىلىپ ايردىنگىز اصلىغە تارتاتورور، بىز انىنگ قىلغان يامانلىق لرى نىنگ قىسى بىرین آيتە لى، بىرچە ايشلىرىنىن يامانراق بو كيم سىز نىنگ كوچىنگىز بىرلن بىرىيكتىپ يورىپ تورور تىدىلر. ارسلان خان آيتدى: سوارنى يىنگى كىنت گە خدمتىغە بىياردىم، كىلگىندىن سونگ سىزلىرگە تاپشۇرائىن، نىچوك اولتۇرۇرىنگىزنى سىزلىر يخشى بىلورسىزلىر، تىدى. تقى آيتدى: فلان يىرده كىيىك كوب ايرمىش، اوزىم باراينى تىب ايردىم، توناكىندىن بىرى بىريم آغريتۇرور، سىزلىر خلقە باش بولوب بارىپ اوتوسوفونىنگ فقير و مسکىن قىش آذوقى آلسونلار، بىكلر خلقى كىنگىشتىلر تىقى خان نىنگ اولوك و تىرىك بولغان مالى نىنگ بىرچە سىنى آدىلر. اول و قەدە سوار هم كىلىدى. سوارغە آيتدىلر: خان نىنگ اولوكىنى قچان چيقە رورىنى، نى يرده قويە رىنى و عزانىنگ بىرچە تكلىفىنى خانم بىرلن سەن بىلورسىن، سەن قىلغىلەنلىك. انىنگ اوچون تىرىك لىكىنگىز بىرچە ايشىنى قىلە تورغان ايدىنگىز، ايمى اولگەنە هم

سیز لر قیلینگ، تیدیلر. تقی اولوک اوستینه کیلمه دیلر، تشلب کیدیلر. سوار خان ایاقی نینگ اوچینده سقالینی کیسیب بیر تاشنی الیب باشیغه و کوکسیغه اوروب برچه پاره پاره بیرون بیغله ترور ایردی: اولگه نینگده بولمه دیم و خدمتینگه بره مه دیم، ایمدی سنی بیر بردہ قویماق اوچون ترور بمن، اندین سونگ سن سیز بو دنیا ده یورو مک، منغه حرام ترور، اوزومنی او زوم او ترور من، تقی سنینگ ایاق اوچینگه با تور من تیب، بیغلب اول ترور ب ایردی. خان بیریندین قوپه کیلدي، تقی سوارانی قوچا قاب بیزیندین اوپدی، تقی آیندی: سنینگ و سندین غیبت قیله تورغان بیکلر نینگ حقیقتین بیلک اوچون او زومنی او لیک قیلیب ایردیم، تیدی. خان نینگ تیری کلیگنی ایشتیب برچه خلق کیلدار. خان نینگ مال لرین الیب، او لیگی غه فره مه می تشلب کیتگن بیکلرنی توتوب کوزلرین کور قیلیب و قول لرین کستوردی. ارسلان خان یتمیش بیل پادشاه لیق قیلیب وفات تاپدی.

بغرا خان نینگ اولوغ اوغلی ایل تگین و انینگ اوغلی عثمان نینگ خان بولغانی نینگ ذکری

ارسلان خان نینگ اوغلی کیچیک ایردی، اولوغ اغاسی نینگ اوغلی بار ایردی عثمان آتلی، انى خان قیلدار، اون بیش بیل پادشاه لیق قیلیب وفات تاپدی.

ایل تگین اوغلی ایسلی نینگ خان بولغانی نینگ ذکری

عثمان نینگ بیر اینیسی بار ایردی - ایسلی، انى خان قیلدار، اول تقی اوچ بیل خان بولوب آته سی کیندین کیتدى.

ایسلی اوغلی شبان نینگ خان بولغانی نینگ ذکری

ایسلی نینگ شبان آتلی اوغلی بار ایردی، انى خان قیلدار، اول تقی آته لری یورگن بولیدین بولوب يخشى غه يخشى و يامانغه يامان بولوب بیگرمە بیل آته سی تختیندہ اول ترور، اولوغ آته لری نینگ کوچى نینگ بیرینه تو شوب کوچوب کیتدى.

شبان اوغلی بوران نینگ خان بولغانی نینگ ذکری

شبان نینگ اوغلی بار ایردی - بوران آتلی. انى خان قیلدار، بوران تقی ایل بیرلن يخشى سلوک قیلیب اوغوز ایلى نینگ رسم لرین و قاعده لرین برو طرف قیلمه می، اون سکیز بیل پادشاه لیق قیلیب وفات تاپدی.
علی نینگ خان بولغانی نینگ ذکری

اول و قتدہ اوغوز ایلى سیر سووی نینگ ایکی طرفیندہ ایاقینه یقین اول ترور ب ایردیلر، مغول کیلیب کوپ چاپتی، انغه تاب کیلتوره بیلمه ای کوپراگى کوچوب کیتدى، اورگنج بار دیلر، قالگن لری علی تگین نی خان کوتردیلر و علی نینگ بیر یاش اوغلی بار ایردی قیلیچ ارسلان آتلیغ، انغه «شاه ملک» لقب قویوب بوكوز ایلیندین قوزیچی بیک تیکن بوز يشر کیشی بار ایردی، اول و قتدہ اوغوز ایلى نینگ بورتی سیر سووی نینگ ایاقی اورگنج بیرلن سیر سووی نینگ اره سی آمو سووی نینگ ایکی طرفیندہ اورگنج بیرلن مرو نینگ اره سینداقی قوم نینگ ایچی تا مر غاب سووی نینگ ایاقیغه چه. علی خان اوزى ینگی کینت ده اول ترور، شاه ملک نی قوزیچی غه تاپشوروب، او غلیغه قوزیچی نینگ سوزیندین چیقمه تیدی. شاه ملک نی اوغوز ایلى ایجینه الیب بار، انده او سسون، و خلقه و خلقه مو نغه اورگنسون، ایل نینگ بیر چتیندہ من اول ترور و بیر چتیندہ او غلوم بیرلن سن بولغیل تیب او زانتدی. شاه ملک ایل ایچیگە کیلدي، خلق انى پادشاه کوتردیلر. بیر نیچه بیل لر او تگندين سونگ شاه ملک یگیت بیتیشیدی، اما ظالم بولدی، کیشی نینگ کورمکگە يخشى قیزی و خاتونی بولسە باقدی، قوزیچی کوپ نصیحت لر قیلدی، قبول قیلمه دی. ایل شاه ملک گە بیدادرگ تیب آت قویدیلر. باره باره ایل يخشیلری نینگ قیزلری و خاتونلاریغه زور قیله باشله دی. ایرسه اوغوز ایلى بیغیلیب اول ترور بولدیلر، انى ایشتیب آته سی قاتیغه قاچتی، قوزیچی بیک هم کیندین کیتدى. تقی علی خان فاشیغه شاه ملک دین بورون بار دی،

تىقى بولغان واقعاتى بىر بىر آيتدى. اندىن سونگ شاه ملک باردى، على خان شاه ملک نى توتوب قەچىلىنى، تىقى قولىن باغله بىب قويدى. مونى ايشتىپ قوزىچى كىلدى. تىقى خانغه مونى بىنلە تىب نه قىلە ئى دىيئورور سەن تىدى. خان آيتدى: اوغوز ايلينه بىياراينى دىيئورور من، تا اولرنىنگ كونكىلى مندىن راضى بولسون. قوزىچى آيتدى: اگر شاه ملک نى بىيارسىنگ اولتۇرۇرلار، تىقى معروف بولوب سىنىنگ بىرلن ياغى بولورلار، هم اوغلۇنگىدىن و هم ايلينگىدىن آيرىلورسەن، تىدى. على خان آيتدى: ايل نىنگ روشى نى سەن كوروب كىلىپ سەن، يخشى بىلورسەن، اوزى نىنگ اوخشرىنى آيتقىل، تىدى. قوزىچى آيتدى: مصلحت اول تورور كىم من ايلگە رى بارىپ ايلگە سىنىنگ تىلىنگىكىن عذر آيتاينىن، على خان او غلينى اوردى و قولىن و اياقين باغلب، سەن خالقە بىياردايى. نى قىلورىن خلق يخشى بىلور تىب، من ايلگە رى كىلدىم، انى ايتاينىن تىب، اول منىنگ سونگومدىن تىز كىلور تىگە بىن، سەن بىرچە لشىرىنگى اوغلۇنگە بىرېپ منىنگ كىتىمىن بىياركىل، من انلرنى سوزگە يوباتىپ تورگىدە شاه ملک بارىپ يخشى لرین توتوب اولتۇرسون تا يامان لرى حكمگە بويون قويغە ئى، تىدى. على خان هم بىو ايشنى اوخشە تىب قىلور بولدى.

اوغوز ايلى نىنگ على خانغه ياغى بولوب شاه ملکنى اولتۇرۇب، اويو باشىنه قراخان بولوب تورت طرفە كىتەنگە نى نىنگ ذكرى

ايىدى شاه ملک قاچىپ كىتىگىدىن سونگ ايل نىنگ قىلغانىن آيتە لى. اول وقتده اورگەنج و مرغاب و تجند دە اولتۇرغان ايل نىنگ اولوغ بىكى «قايى» ايليندىن قورقوت تىگەن ايردى. ايل اىچىنده بىر خىلى بار ايردى. «ميران كاھن» دېرلار ايردى. قورقوت بىك انى چقىرىپ ايتدى: شاه ملک بىرلن قوزىچى بىك بىزدىن آغرىپ على خان قاتىغە قاچىپ كىتىدى. ايل بىرلن خان نىنگ ايشى نىچوڭ بولر ايركەن تىدى. ميران كاھن بىر ساعت سوزلە مى اولتۇرۇب تىقى آيتدى: اوغوز ايلى نىنگ اىچىنده اوروش بولوب قىزىل قان قره سو تىك آفە تورور، على خان تىز اولە تورور، انىنگ اورىنگە بىر كىشى پادشاھ بولە تورور، تىدى بىو سوز تمام بولدى، ايىدى اوزگە سوزنى آيتە لىنگ.

بىر كىشى بار ايردى «توغۇرمىش» آتلى، آتلە سى نىنگ آتى كراجە خواجە، قايى ايليندىن، اويو يسە مە ي تورغان بارلى كىشى ايردى. بىو واقعاتىن كوب بىل لر بورون توغۇرمىش بىر كىچە ياتىپ ايردى، توش كورر كيم كوكسىندىن اوچ درخت كوكىرىپ بلند چىقى، تىقى بوناقلاندى و ياپراقلاندى، ايرتە تورىپ بارىپ بىو توشنى ميران كاھن غە آيتدى. بى توشونگىنى هىچ كىيمە ئىتمە غىل، يخشى توش تورورو تىدى. توغۇرمىش نىنگ اوچ او غلى بار ايردى. هر او غلى نىنگ باشىندىن خدا بولىنە بىر قوى اولتۇرۇب بىشىرىپ خلقغە بىردى. اولوغ او غلى نىنگ آتى «توتات» اورتىچى سى نىنگ آتى طغۇل و كىچى سى نىنگ آتى ارسلان. قورقوت بىك كە قرييتشاش ايردى. اوچوسى تىقى ميرگەن و بوكە ايردى. قورقوت بىك طغۇل نى اون بىيگى قىلىپ، انى طغۇل اون بىيگى دېرلار ايردى. ايىدى شاه ملک نى آيتە لىنگ. قوزىچى بىك على خانغە شاه ملکنى منىنگ كىتىمىن بىياركىل، تىب ينگى كىنت دىن كىتىبب اورگەنج دە اولتۇرغان ايلينگ اىچىگە كىلدى. اول وقت دە خلق طغۇل نىنگ آغزىغە قره تورور ايردىلر. طغۇل قوزىچى غە آيتدى: سوزنинگ راستىنى آيتتىل، يوق ايرسە قريغان چاغىنگە ايسىنگ كىتىب قىن أستىنە اولر سەن، تىدى. قورقانىدىن راستىن آيتدى. قوزىچى نى بند قىلدىلار، بىرچە ايل غە ايلچى بىياردىلر. اون آلتى مينگ كىشى بىيغىلەي. شاه ملک نىنگ كىلە تورغان بولىنە بارىپ قورقوت بىك سكىز مينگ كىشى بىرلن يول نىنگ بىر يانىنە توروب، طغۇل بىك سكىز مينگ كىشى بىرلن يول نىنگ بىر يانىنە توردى، تىقى اوزال قراول سالدى، بىر كون قراول كىلە تورور تىب كىلدىلار. آتلە نىب يول نىنگ اىكى يانىن ئاپىب توردىلر. شاه ملک نىنگ لشىرى بىيگەم مينگ كىشى ايردى، يريمى اوته بىرگەندە اىكى طرفىن آت سالدىلار، اولوغ اوروش بولدى. طغۇل غالب كىلدى، شاه ملک نى توتوب اولتۇردىلار و بىك لرىنى هم اولتۇردىلار. على خان بىو خبر نى ايشتىگىدىن سونگ تىز اولدى. اوغوز ايلى بىرى بىرى بىرلن اوچلى و قانلى بولدىلار. اويو باشىنه قراخان تىنگ بولدى، بىرى بىرىنى چاپدى و بىرى بىرىنى اولتۇرىدى و تىق قوتلۇغ بىك و قزان بىك و قرامان بىك باش بولۇپ كوب ايل مانگىشلاق كىتىلىر. انلرنىنگ اىچىنده هر ايل دىن بار ايردى، اما كوپراڭى ايمىرو دوکر و اىگىدۇرۇ چاولدۇر، قربىن، سالور و آغار ايردى. على جاق بىك نىنگ اوغلان لرى ابوالخان تاغىنە كىتىلىر، يازىر ايلى خراسانغا بارىپ درون اطرافيىنە كوب بىل لر اولتۇردىلار، اول سىب دىن درون غە «يازىر يورتى» دېرلار، يازىر ايلى نىنگ ير نىچە سى درون يقىنىنە تاغ اىچىنە دەقاقلق قىلىپ اولتۇرۇب ايردىلار. بىو وقتده انلرنى

قراتاشلى دىيتورلر و تىقى سالور ايليندين «دىنگلى بىك» باشلىق اون مىنگ اوپولى خراسان باردىلر، تىقى كوب بىل لر اندە اولتوردىلر، تىقى اندىن كوچوب عراق و فارس باردىلر، تىقى اندە وطن توتوب قالدىلر. «قىق» اوروغىندين سلطان سنجىر ماضى نىنگ اته سى سلطان ملكشاھ بارىب عراق و فارسنى آليپ اصفهاننى پايتخت قىلىپ اولتۇرغان وقتى سالور ايلى دىنگلى بىك نىنگ اوزى نىنگ و اول بارغان جماعت نىنگ نسل لرىندين بىر نىچە كيشىلار كىلىپ سلطانغا نوکر بولايپ عرض قىلىدilar كىم بىز اوغوز ايلى، سالور خلقىندين تورورمىز، اولوغ اته لرمىز ترکستان دين كىلگەن تورورلر، تىقى قرينتاشلىق لرىن معلوم قىلىدilar. اول سالور دين بىر نىچە سى عراق دين قىتىپ مانگىشلاق كىلىدilar، انلر نىنگ نىچوك كىلگەن لرىنى تىتكىيم بويورسە آيتقۇم تورور، انشاءالله تعالى. بورونقى اوتگەن خلق آيتىپ تورورلر، اوغوز ايلى كوچوب كچىپ يورومە دىك يول بارمو؟ اوپون تىكىپ اولتۇرمە دوق يورت بارمو؟

توغورميش اوغلى طغىل نىنگ خان بولغانى نىنگ ذكرى

اوغوز ايلى نىنگ شاه ملک بوزوقلىقىندين كىتمە ئى سير سوونىنڭ كياقىنده و آمو سووى ده اولتۇرۇب قالغانلىرى، توغورميش اوغلى طغىل نى خان كوتىرىلر، اول بىگرمه بىل پادشاھلىق قىلىپ وفات تاپدى و اندىن سونگ تغورميش نىنگ كىچىك اوغلى ارسلانى خان قىلىدilar، اول تىقى اون بىل پادشاھلىق قىلىپ، كىنگى لر نىنگ كىتىدىن كىتىدى. ايرسىه انىنگ اوغلى اصلزادە ئى خان قىلىدilar، اول ھم بىگرمه بىل دنialiق شرابىنە اسرە يوروب اوسروكلىكىدىن آيىلدى، ايرسىه كوزىن آچىپ كوردى، اولوغ اته لرنىنگ قاتىنە ياتىپ تورور. انىنگ بىر اوغلى بار ايردى، اول اوغلانغا اولوغ آته سى نىنگ آتىن قويوب ايردى، ارسلان تىب، ارسلانى خان قىلىdilar. اول تىقى اون بىل آته سى بىریندە اولتۇرۇب وفات تاپدى. اندىن اىكى ياش اوغلان قالدى، اولغى نىنگ آتى كۆكم باقۇى و كىچىكى نىنگ آتى سرنگ. كۆكم باقۇى نى خان قىلىdilar، كۆپ كىچىك ايردى، يخشى و ياماننى بىلىمس ايردى. اول زماندە اوغوز ايلى نىنگ بىر ياغىسى بار ايردى - قراشىت آتلى. اول ارسلان خان نىنگ اولگە نىن و اندىن ياش اوغلان لر قالغانلىن و انلر پادشاھلىق قىلە بىلمە ئى، اوغوز ايلى نىنگ آغيزى آله بولوب تورغانلىن ايشتىب آتلاندى. تىقى كىلىپ اردوسىن و بىكلر نىنگ اوپولارينى چاپدى، كۆكم باقۇى نى آت الديغە آليپ قاچىdilar، اول وقتىدە سرنگ بىشىكىدە ايردى. انى ياغى اوچە قىلىپ آليپ كىتىدى. اندىن سونگ كۆپ بىل لر اوتدى. سرنگ بىگىت يېشىگىن سونگ افاسى كۆكم باقۇى كىشى بىباردى. من قاچە بىلمە يمن، آقام كىلىپ منى آله كورسون، تىب. مونى ايشتىب كۆكم باقۇى بىرچە اوغوز ايلى نىنگ لشكرين آليپ بارىب قراشىت نى چاپىپ اينىسى سرنگ نى آليپ ايسىن - امان اوپونه كىلدى. كۆكم باقۇى بىگرمه بىل پادشاھلىق قىلىپ وفات تاپدى.

ارسلان اوغلى سرنگ نىنگ خان بولغانى نىنگ ذكرى

كۆكم باقۇى اولكىدىن سونگ اينىسى سونگ نى پادشاھ قىلىdilar. اول تىقى اون بىل پادشاھلىق قىلىپ آته سى كىنيدin كىتىدى. اندىن سونگ اوغوز ايليندين پادشاھ بولغانلر «قىق» اوروغىندين سلوجوق باي باشلىق كوب ايل كوچوب سير يقاسىنده خىند شەھrinه كىلىdilar، اندە كۆپ بىل لر اولتۇرۇب نور ولايتىغە باردىلر، اندە يوز بىل اولتۇرۇب كوچوب اوركىچ باردىلر. اوركىچ ده اولتۇرە بىلمە ئى كوچوب خراسان باردىلر، تىقى مرو دين ابولخانغا چە اولتوردilر. اول وقتىدە خراسان سلطان محمود غزنوى نبىرە لرى نىنگ قول لرىنide ايردى. اولر نىنگ دولت لرى نىنگ كاسە لرى تولوب توکىي تىب تورغان وقت ايردى. سلجوقيلىر مرو شاهجهان شەھrinى آليپ طغىل بىك نى پادشاھ قىلىdilar، آلىپ ارسلان و ملكشاھ و سلطان سنجىر ماضى مونلار شول جماعت دين تورورلر. اول پادشاھ لرنىنگ حكایت لرىن بىزنىنگ آيتماغىمiz حاجت ايرمس، بىز دين بورونقى اوتگەن لر اول پادشاھ لر نىنگ نسب لرىن بىيان قىلماق اوچون چىدان كتاب آيتىپ تورورلر كىم انىنگ حسابىنى خدai تعالى يخشى بىلور. سلجوقلار ترکمن بولوب قرينتاشمىز تىب، ايلگە و خلغە فايدە سى تىگمە دى. پادشاھ بولغۇنچە ترکمن نىنگ «قىق» اورغىندين مىز دىدىلر. تىقى پادشاھ بولغان دين سونگ، افراسياب نىنگ بىر اوغلى كىخسرو دين قاچىپ، ترکمن نىنگ قىق اروغى نىنگ اىچىنە بارىب اندە اوسوپ قالوب تورور، بىز انىنگ اوغلان لرى و افراسياب نسلidin بولورمىز تىب، آته لرىنى سىب اوتۇز بىش ارقە ده افراسياب غە بىتتىكىردىلر.

اوغوز ایلی کوکم باقۇی بېرلن سونگ دىن سونگ اوز باشىنە پادشاھ كوتىرىپ اولتۇرە بىلەمە دىلر. اوغوز ایلی نىنگ مانگ قىشلاق و ابولاخان ده اولتۇرغانلىرى، اورگنج ده هر كيم پادشاھ بولسە انغە تابع بولدىلر. خراسان ده اولتۇرغانلىرى خراسان ده هر كيم پادشاھ بولسە انغە تابع بولدىلر. و ماورالنھر ده و هر يورتىدە اولتۇرغان لرى شونداق بولدىلر.

سالور اوکوجىق آلپ نىنگ آته لرى نىنگ و اينى لرى نىنگ و اوغلان لرى نىنگ ذكرى

شاه ملک بوزوقلىغىنيدە دىنگلى بىك باشلىق عراقة بارغان سالور ایلی، كوب بىل لر اندە اولتۇرغانلىدىن سونگ، اولر نىنگ اىچىنە «اوكورجىق» آلتى بير توغىشلى بىكىت پىدا بولدى. تركمەن لر نىنگ تارىخ بىلە تورغان كىشىيارى اوکورجىق آلپ نى اون النى آرقە ده اوغوز خانغە يېتكۈزۈب، مونداق سىب تورورلار كيم اوکورجىق آلپ آته سى قراجازى بىك، اينىڭ آته سى قراج، اينىڭ آته سى بتام غازى، اينىڭ آته سى بورىجى غازى، اينىڭ آته سى قلال غازى، اينىڭ آته سى اينال غازى، اينىڭ آته سى سليمان غازى، اينىڭ آته سى حىدر غازى، اينىڭ آته سى اوست كوزلى اورس، اينىڭ آته سى قزان آلپ، اينىڭ آته سى انكش، اينىڭ آته سى اندر، اينىڭ آته سى اتا، اينىڭ آته سى تىمور، اينىڭ آته سى سالور، اينىڭ آته سى تاخ خان، اينىڭ آته سى اوغوزخان. بو سوز مەمض غلط تورور. اينىڭ اوچون كيم اوغوز زمانىدىن تا بو وقتغە چە تورت مىنگ و بىش يوز بىل يا النى يوز بىل ده هر چند كوب بولسە تورت يوز ايلىك بىل ده اوتر، پس اوکورجىق نىنگ تورت مىنگ بىل ده اوتنگ آته لرى نىنگ اتى قنى؟

بو بىتىلگەن اون النى كىشى اوغوز اوغلان لرى ايركىنى راست و اوکورجىق نىنگ آته لرى ايركىنى هم راست، اما قىسى كىشى كيم ايل اىچىنە مشھور بولسە، انى بىتىپ تورور و غير مشھور كىشى لرنى بىتىمە يتورور. خدای بىلور كيم بو بىتىلگەن كىشىلەن نىنگ هر قىسى سى نىنگ آرە سىنەدە اون بىش يا بىگرمە كىشى نىنگ اتى بىتىلمە ئى فالىپ تورور. اينىڭ اوچون آيتە تورور من كيم اوغوز بېرلن اوکورجىق نىنگ آرە سىنەدە تورت مىنگ و تورت يوز بىل كىچىپ تورور، هر مىنگ بىل ده قىرق آرقە اوتسە، كىرە كىم اىكى يوز آرقە اوتكە ئى ايردى، پس غلط تىنگ نىچوک بولور؟ بو فلك نىنگ گىردىشى نىمرسە لرین اونتۇرمە غان تورور كيم بو اينىڭ قاتىنىدە سەھل تورور. بو سوز نىنگ غلط لېقى بىنە بير وچە بىر كيم سالور قازان نى النى آرقە اوتوپ، بىتىلچى آرقە ده اوغوز خانغە يېتكۈزۈب تورورلار. ايمدى و سوزنى اوقوغان و تىنگلەغان كىشىلەر يخشى فكر قىلىنگ، اوغوز خان بىز نىنگ پېغىرمىز دىن تورت مىنگ بىل ايلگە رى اوتنگ تورور، قزان آلپ بىزنىنگ پېغىرمىز دىن اوچ يوز بىل سونگ ايردى، قريغان چاقىنە مكە گە بارىپ، حاجى بولوب كىلدى، پس سالور قازان النى آرقە ده اوغوز خانغە نىچوک بىتىر؟ و نقى سالور قزان قايى قورقوت آته بېرلن بىر زماندە ايردى، قورقوت آته نىنگ سالور قازان آلپ نى مقتب آيتغان تارتىمى بى تورور:

قازغورت تاغدىن اونكىر تاشنى يوغارلتى

سالور قزان اوترو بارىپ قرييا توتدى

ايت بچنه كوروب انى ايسى كىتىدى

آلپلر، بىكلر، كوران بارمو قزان كېيى?

بىر قزان غە قىرق بىر آت نىنگ ايتىن سالدى

اول قزاننى سول ايلىكى بېرلن آلدى

ساغ ايلىكى بېرلن ايلگە اولشىتىرىدى

آلپلر، بىكلر، كوران بارمو قزان كېيى?

كوك آسماندىن اينىپ كىلدى تىنلى بىلان

هر آدم نى يوئىر ايردى كورگان زمان

سالور قزان باشىن كىسىدى بىرمە ئامان

آلپلر، بىكلر، كوران بارمو قزان كېيى؟

اوتوز قيرق مينگ لشکر بيرلن قزان باريپ
 ايت بچنه اييل رينى، كيلدى قيرrip
 بير نiche سى قوتولديلر كوب يالباريپ
 آلىپلر، بىكلر، كوران بارمو قزان كبي؟
 تورك و تركمن، عرب، عجم رعيت لر
 قزان قىلدى مسلمانغا تريبيت لر
 كافرلرنى قيردى اوشول كوب فرصت لر
 آلىپلر، بىكلر، كوران بارمو قزان كبي؟
 اندين هنر كوتوديلر برقه اولى
 بعضى لرگه اورين بيردى ساغلى سوللى
 بيزگه بولدى قموغ ايلينگ اورنى دينگلى
 آلىپلر، بىكلر، كوران بارمو قزان كبي؟
 سياح قورقوت اولار بولدينگ ايمدى بيلگىل
 اول قزان نينگ دولتىنە دعا قىلغىل
 كاروان كىتدى كوب كىچ فالدينگ يولغه كيرغىل
 آلىپلر، بىكلر، كوران بارمو قزان كبي؟

ايمدى اوكورجيق نينگ حكايىتىن آيتالىنگ. اول زمانده عراق نينگ كوچلى خلقى بايندر ايلى ايردى.
 اوكورجيق آلىپ بايندر بىكى نينگ حكمىنى توتمە دى، بايندر بىكى اوكورجيق بيرلن يامان بولدى. اوكورجيق
 نينگ بايندر بيرلن اوروشۇنۇ تىك قوتى يوق ايردى. مينگ اوپولىك ايلى بيرلن عرافدىن فاچىپ شامغا كيلدى،
 توقوز اوپولىكى قرقين ايردى، انه هم اولتۇرغە لى بايندر دين قورقوب قىرىم كيلدى. اندين كوچوب اتل سووينى
 كىچىپ يايق سووينە كيلدى. اول وقته آله كىنگ و قره قاش تىكىن بىرده قانقلى خلقى اولتۇروب ايردى، انلر نينگ
 خان لرى نينگ آتى كوك تونلى تىكىن ايردى، انينگ قاتىغە كىلىپ بير نiche بىل لر اولتۇردى. عاقبت انينگ بيرلن
 هم يامان بولوب كوچوب فاچتى. كوك تونلى كىنيدىن بىتىپ يوز اوپولىكىن آلىپ قالدى. اوج يوز اوپولىك
 بيرلن فاچىپ مانگقىشلاق بارىپ، قره خان تىكىن بىرده اوچ بىل اولتۇردى. كوك تونلى اوكرجيق نينگ قىدە
 كىتىگە نين بىلمە ئى تورور ايردى، اوچ بىل دين سونگ ايشتىپ آتلندى، آتىنگ آتلغانىن اوكرجيق ايشتىپ ايلى
 بيرلن فاچىپ قورتولوب ابوالخان تاغىغە باردى. اول وقته اوكرجيق نينگ آيتغان تارتىمى بوتۇرۇر:

دوندوم فاچىپ قانقلى خاندىن قبله سوردوم
 قريل آشى كىلگەن ار اونگىنيدىن دوندوم
 قرجى لرگە يول باشلاندوم
 قايلى قارلى ايكى قولە يول يومشاندوم
 ارقىت ارقىت قىرلارغە تورجم سالدوم
 آرت اونگومە بيزگە سالىپ كوچوم تارتىدوم
 قيراتىمده تاغ يوليىدىن آشىپ باردوم
 بقاقلىدىن النجه يورت يورتلاندوم
 گورىلداشىپ آرتىمدىن ياغى بىتى
 قايلى باشلى قاتىپ ياي غە ايش بويوردوم
 قانلى ايرنكلى قلىينگ اوقيغە قان يوركوتىيم
 چاپسە كىسر قورچ پولاتغە توغ اغلاتدوم
 قىلىچىم سيرىپ بىل اكشامدە قويى قازدوم
 آوا قىشىلپ قىردا يايلىپ بالقان آشدوم
 اكسە ياسىن قرا تاققه اوغراب كىلدو
 قانقى كروه توئى توشمە دى انه بولدوم
 آلتون كوزلى تيوشقاننى كىتوردى تىب
 قاز اياعى اوچ ايرى تامغا بيردوم

قراغازى بىك نينگ تورت اوغلى بار ايردى: اول اوکورجىق الپ، ايکىنجى سوارجىق، اوچونجي دودوق، تورتونچى قباجيق، بو تورتى نينگ اوغلان لرى تتگىريم بويورسە بير بير آيتە لينگ: اوکورجىق نينگ آلتى اوغلى بار ايردى، هر ايكسى بير ايکىز بولوب، آت لرى بو تورور: بيردى و بوقا - بير ايکىز، اوسار و قوسار - بير ايکىز، يايچى و دينگلى - بير ايکىز. بيردى نينگ ايکى اوغلى بار ايردى، قولتاق ايلى تورور. اما يمۇت نينگ ايکى اوغلى بار ايردى. بيرى نينگ آتى قول حاجى. قلمى نينگ اوغلان لرى يمۇت و قولتاق ايلى تورور. بىرى نينگ آتى قول حاجى بار ايردى. بيرى نينگ آتى اوزلى تيمور ايردى و بيرى نينگ آتى قولتلى تيمور، اما اوزلى تيمور نينگ اوچ اوغلى بار ايردى، آتلارى بو تورور: چونى، شران و قوجيق. قول حاجى اوغلان موسى و بهرامشاھ. قولتلى تيمور نينگ آتى اوچ اوغلى بار ايردى، آتلارى غازى، زين الغازى و مصطفى غازى. اينال غازى نينگ ايکى اوغلى بار ايردى: بيرى نينگ آتى توره و بيرى نينگ آتى سوقمان، لامبه و چارشانگى بو ايکى سى نينگ اوغلان لرى تورور. زين الغازى نينگ اوغلانلىرى - قره و بکاول تورور. مصطفى غازى نينگ اوغلان لرى - اولوغ تىپه و گونش تورور. بوتا اوغلان لرى - ايچى سالور تورور و ينه بير نامه ده مونداخ ديميشار كيم سالور ايليندە بير كىشى بار ايردى «انكش آتلى». خاتونى نينگ آتى «جيچاقلى»، اوغلى نينگ آتى قازان، سالور قازان آلپ تىگن اولتورور. اول زمانده بچنه ايلى نينگ بير پادشاهى بار ايردى، تويمە دوق آتلى، اول كىلىپ انكش نينگ اوبيون چاپىپ جيچاقلىنى اسىر ايتبىپ اليب كىتىدى. اوچ يېل دين سونگ انكش مال بيرىپ انى قايتە آلدى. جيچاقلى اوپىگە كىلگىدىن آلتى آى سونگ بير ايركك اوغول تاپدى. قازان آلپ آنه سينه بو اوغلانلى سەن قىدين آلدىنگ تىپ يغاچ بېرلن اوروب باشىن ياردى. جيچاقلى آيتدى: ياغى كىلدى، قرارىپ فاچىپ كىتىدىنگ، بوزه رىب تىوه گە مىنېپ كىتىدىن بارور ايردىم، قبارىپ ايت بچنه ايزىدىن بيتىدى. تىوه م نينگ باشىن توتدى، يچى قاينە دى، تاشى يائىنە دى، اوستىمگە مىنېپ اوينە دى، اختيارىمنى آلدى، بو اوغلانلى اىچىمكە سالدى، تىدى. اول اوغلانلى ايت بچنه ايلىدىن بولدى، تىپ آتنى ايرك قويدىلر. ترك اىچىنده رسم بو تورور، ايت نينگ آتنى ايرك سرك قويماق. ايرك نينگ بير لوغلى بار ايردى - آريقلە آتلى. ايچى سالور آريقلە نينگ اوغلان لرى تىپ تورور لر. اول زمانده بيز يوق ايردوک، چىنن و يالغانىن خدای يخشى بىلور، اگر يالغان بولسە گناھى بورونقى آينغان لر نينگ بونېغە.

اوسار اوغلان لرى - تراكمە سالور تورور. دينگلى اوغلان لرى جايى خلقى تورور. يايچى اوغلان لرى بو وقتە آمو سووى نينگ يفاسىنيدە قره كول يقانىنەدە اولتوروپ تورورلار. بو چاقدە هم انلرنى يايچى دېيتورولر. اوکورجىق نينگ بيش اوغلى نينگ نسلينى بىيان قىلە لينگ. ايمىدى اوکورجىق نينگ اينى لرى نينگ نسلين بىيان قىلە لينگ.

سوارجىق نينگ بير اوغلى بار ايردى «خورشيد» آتلى، اولام، اورگىچلى ايل خورشيد نينگ اوغلان لرى تورور. ازلار اوروغى دودوق نينگ نسلى تورور، سقر ايلى قباجيق نسلى تورور. اوکورجىق نينگ اينى لرى و اوغلان لرى نينگ نسل لرىنى آيتدىق. ايمىدى اوزگە ايل لرنى ايتالىنگ: آغار و ايميقلى ايلى اوغيور ارقىلى خواجه كيم اوغوز خان نينگ اوغلى گون خان نينگ وزىرى ايردى، انينگ اوغلان لرى تورور. ايمىر ايلى نينگ اصلى مونداق تورور كيم مانڭ قىشلاققە ايچى سالور دين بير كىشى بير اىچى سالورنى اولتوروپ فاچىپ درون ده اولتورغان سالور اىچىنە كىلىپ تورور، تقى انلردىن بير قىز آلپ اندە وطن قىلىپ اولتوروپ تورور، بىرچە ايمىر ايلى، خلقى اول كىشى نينگ اوغلان لرى تورورلار. بورقاڭ سالور ايليندە تيمورتوغلى خان تىگن بار ايردى بو تقى سالور دين اسىق اسماعيل آتلى بير كىشى بار ايردى، بىر بير دين كىله تورور ايردى، كوردى ايرسە، تيمورتوغلى خان نينگ ايوى كوچە تورور ايردى، توشوب اولتوردى، كوچ اوزاب كىتگىدىن سونگ شايد بير نيمرسە فالغان بولغا ئىپ، يورتقە باردى، ايرسە اوچاق اىچىنده بير ياش ايركك اوغلان ياتىپ تورور. اول كىشى نينگ اوغلانى يوق ايردى، انى اوزىگە اوغول قىلىپ سقلە دى و آتنىنى «بورقاڭ» قويدى. بىرچە بورقاڭ ايلى اينىڭ نسلى تورورلار، سالور ايليندە بير كىشى بار ايردى، توئى توتماز تكە و ساروق ايلى اينىڭ اوغلانى تورورلار.

سونگ ترکمن بولوب ترکمن گه قوشیلغان ایل لر نینگ ذکرى

ایسکى اول زمانده کیم اورگنج ده ابولخان و مانگ قىشلاق اوزبىك خان نينگ اوغلى عادل جانى بىك خانغه تعلق ايردى، جانى بىك خان اوبيغور «سانيقلى سايىن» تىنگ نى ترکمن ايجىنە بىباردى تا اولر نينگ عىبلى و گناھكارلىرىن سورسون تىپ، اول كىلىپ ايل ايجىنە بىر بىل توردى، هر بىرده گناھكار و عىبلى بولسە، سوراى تورور ايردى، نوکرى و قول لرى كوب ايردى. اياز آتلى بىر قولى بار ايردى، برقە قول لريدىن پىشقدم اول ايردى. ترکمن نينگ گناھكار لرى كيم باشىمدين و ماليمىدىن آيرولور من تىنگ لرى برقە سى بىر بىرگە بىغىلىپ ايازگە كوب رشوت لر بىرېپ آيتىلىر كيم اكىر سن بىكينىكى اولتۇرسىنگ، بىز ايلدىن لغان مال لرنى و اوپو دين كيلتۈرغان قوشىنى برقە سىن سىنگ بىرە لينگ. هر قچان جانى بىك خان كىشى بىبارىپ سنى تىلە سە، بىز خلق سىننگ اوچون قىريلە بىل و يوقە له لى، سنى توتوب يرمە لى، تىدىلىر. اياز كوب مالغا و بولرنىنگ شىرىن سوزىنە كونگالىنى بىرېپ بىركىچە غافل ياتغاندە «سانيقلى سايىن» نى اولتۇردى. خواجە سى نينگ مالىدىن ايانغا بىر اوغلاق هم تىگمە دى. هر بىر غە قويغان مال لرغە كيم يقين بولسە، انلر تىلب آدىلىر. سانيقلى سايىن نينگ نوکرلرى جانى بىك قاتىغە قىتىپ كىتىلىر. اياز قورقانىدىن كىتە بىلمە ئابولخان تاغىدە اولتۇرغان ترکمنلر نينگ ايجىنە قالى. اوشۇل بىل جانى بىك خان ائل سووى نينگ يقه سىنە «سراي» شهرىنە حق رحمتىغە كىتىدى و برقە ايسکى خلقى شول اياز نينگ اوغلان لرى تورور. خضر اىلى.

سالور ايلىنдин ابوالخان ده أرسارى باى تىنگ بار ايردى، اوزاق عمر تاپقان دولتلى و مسلمان لىقە كوشش قىلە تورغان كىشى ايردى. بو سوزيمىز نينگ دليلى بىك اول زمانده اورگنج ده بىر عزيز كىشى بار ايردى «شرف» آتلى، شىخالىك مىندىنده اولتۇرغان و هم ملا ايردى. أرسارى باى بارېپ شىخ مذكورگە قىرق تىوه نياز بىرېپ عنایت قىلىپ التاماس يوزىندين عرض قىلادى كيم بىز ترک خلقى تورورمىز، عربى كتاب لرنى او قوب معنى سىيگە يېتىشىپ عمل قىلماق بسى مشكى بولە تورور. اڭر عربى مسالە لرنى ترکى ترجمە قىلىپ عنایت قىلسنگىز ايردى، ۋاباگە شريك بولور ايردىنگىز، تىدى. ايرسە شىخ شرف خواجە تقى برقە مسالە دىنى نى ترجمە قىلىپ بىر كتاب يېتىپ «معين المريد» آت قويوب أرسارى بايغە بىردى. اول وقتدىن تا بو كونغە چە برقە ترکمنلر اول كتاب نينگ مسالە لرغە عمل قىلە تورورلر. اول وقتىدە ايران پادشاهى خراسان نى «قامابىك» تىنگ غە بىرېپ ايردى. اول خراسان كىلگىدىن سونگ ايشىتىدى كيم ابوالخاندە أرسارى باى نينگ «ماما» آتلى كوركلى يخشى قىزى بار ايرمىش تىپ، كىشى بىبارىپ كوب مال يراين تىپ تىلتنى باى بىرمه دى. بىرمه سين بىلگىدىن سونگ قما بىك كوب چرىك بىرلن آتلانىپ ابوالخاندە «دوكر» تىنگ قودوقە أرسارى باى نى شەھىد قىلىپ، ايلىنى چاپىپ ماما بىكە نى آلىپ بارېپ نكاح قىلىپ كوب بىل لر سقلە دى. ماما بىكە دىن هيچ اوغلان بولمە دى. اول سبب دىن أرسارى باى نينگ اوغلان لرغە كىشى بىباردى، قرينتاش لرین آلسون لر تىپ، بولر قولناق خواجە ميرگەن تىنگ نى بىباردىلر. قما بىك، ماما بىكە گە كوب مال بىرېپ قره چە ميرگەن گە تاپشۇرۇپ بىباردى. بىر ا يولى قول تقى بىرېپ ايردى. اول قول نينگ تورت اوغلى و ايکى قىزى بار ايردى، اولوغ اوغلى نينگ آتى خضر و ايکىنچى اوغلى نينگ آتى على و اوچونچى اوغلى نينگ آتى ايک بىك و تورتونچى اوغلى نينگ آتى قشقە. ماما بىكە قررى بولغاندىن سونگ مال لرى نينگ برقە سىنى خدائ يولىغە بىردى. قما بىك بىرگەن قول نينگ اوزى و خاتونى اولوب ايردى، تورت اوغلى و ايکى قىزىنى آزاد قىلىپ بىباردى. تورتسى هم ا يولى و كوب ماللى كىخداللر بولۇپ هر قىسى بىر يرده اولتۇردىلر. خضر جورە آمو سووى نينگ يقه سىنە گەردىش تىنگ بىرده ايكىن ايكىب و هم چارپايدارلىق قىلىپ اولوغ باى بولدى. اول وقتىدە اوزبىكى مغۇل دىرلار ايردى. تورت مغۇل كلىپ خضر جورە غە يېتىم بولوب مال لرین باقدى. اندىن سونگ آتلى سالور كىلىپ يېتىم بولدى. انلر نينگ برقە سى دولتمەن بولدىلر، اطراف و جوانب دىن آچ - آرىق و چاپدورغان و آلتۇرغان كىلىپ بو لرغە قوشۇلۇپ اولتۇردىلر، كوب ايل بولدىلر. انلر نينگ يورت لرى نينگ يوقارى سى تون قوى و اياغى قرى كىجت ايردى. هر كىشى انلدىن نى خلق سىز، تىپ سورسە خضر باى نينگ كىشىلىرى بىز، دىرلار ايردى. بارە بارە خلق انلر غە خضر ايلى تىدىلىر. خضر ايلىنە بىر اوروغى بولور، انغە كورتىر دىرلار و انلر خضر جورە نينگ نسللىنىدىن تورورلر. ايمىدى خضر نينگ اينىسى على نى آيتە لينگ. على جورە تقى آفالاسى تىك آمو سووى نينگ يقه سىنە يورت توتوب اولتۇردى و دولتلى بولدى. اوزبىك و ترکمن نينگ فقيرى و مسکىنى اينىگ قاتىنده اولتۇردىلر. انلر نينگ برقە سىغە «على ايلى» تىدىلىر. على ايلى نينگ ايجىنە بىر اوروغى بولور، مغۇل جىقار» تىنگ، انلر على جورە نينگ نسللىنىدىن تورورلر. اولر نينگ يورتى آمو سووى نينگ ايکى طرفينده يوقارى سى قرى كىجت، اياغى آق تام. اوچونچى اينىسى ايك بىك آزاد بولغاندىن سونگ

اُرساری باي اوغلان لرى نينگ قاتىندىن آپرىلىپ، او زگە بىرگە كىتمە دى. انينگ اوغلان لريغە «قول لر» تىدىلىر. انلر هم ايكى بولك بولدىلر: يرىسىنه «قول لر» دىرلر و بىرىسىغە «چغتاي قول لر» دىرلر. چغتاي دىمك نينگ معنisi اول تورور كيم خراسان تىمورى لر نينگ اولادى قولىنده ايركان ده اولوغ تېھ خلقى ابولخاندە آمو سووى نينگ يقه سىنده اولتۇرغان ايركان تورورلر، آمو سووى نينگ قىلە طرفىنдин بىر كوك آتلى كىشى كىلىپ فرياد قىلىپ آيتىپ تورور: منى اوتكە زىنگلەر، تىب. اولوغ تېھ لر كيم بىبارىپ اوتكە زىب سورپ تورور لر: كيم بولورسەن و قىدىن كيلە تورور سەن تىب، اول يىگىت آيتىپ تورور: چغتاي نينگ ارلات تىگن اوروغىدىن بولور من. بىر كون خراسان نينگ درون تىگن ولايتىنده بىر نىچە يكىت لر بىرلن شراب ايجىب اولتۇرور ايردوک، ايجىمىز ده بىر يخشى كىشى بار ايردى. اول مىننگ بىرلن اوروشتى، من انى بىچاق بىرلن سنجتىم، اول كىشى شول زمان اولدى، كىچە ايردى، اولگە نين قرينتاشلىرى خىردار بولمس دىن بورون قاچىپ سىزنىنگ خلقى تىب كىلىپ من، تىدى. تى كوب بىل لر اولوغ تېھ ايجىنده يوردى، هىچ كىشى انگە قىز بىرمە دى. آخر ايك بىك جورە نينگ اوغلان لرىندين بىرىسى انگە قىز بىردى. اندىن توغانلىق «چغتاي قوللر» تىدىلىر. تورتونچى قشقە جورە، اول تىقى آمو سووى نينگ يقه سىنده آجى تىكىنگىز بىر نىچە يقىننده بورت توتوب اولتۇردىلىر. انينگ اوغلان لريغە «قرالويلى لر» تىدىلىر. اولوغ آفالارى تىك دولانلى بولوب مونىنگ قاتىغە هىچ كىشى قوشولما دى. انينگ اوچون اولتۇرغان بىرى يامان ايردى، ايكنىن ايكى بىرلى يوق ايردى، مال و اوئلر اوتى هم آز ايردى.

تىوھ چى ايلى سايىن خان او لايدىندين اول كىشى كە مسلمان بولدى، او زبىك خان عليه الرحمنه ايردى. اول اتل سووى نينگ يقه سىنده سراي شەھرىنده وفات تاپىدى. او غلى جانى بىك خان آته سى تختىنده اولتۇردى، اورگىچ و باشى قارغە لى ايلك و اياugu استرآباد غە چە اولتۇرغان تركمەن، جانى بىك خانغە تعلق ايردى. خانغە آيتىدىلىر كيم ابولخان تاغى تىوھ اوسمگە لى عاجاب يخشى ير تورور، تىب. بو سبب دين خان اوتۇز ايللى سارباننى كوچوروب ابولخان تاغىنە بىيارىدە. انينگ ايجىنده هر اوروغىدىن بار ايردى. بىرچە غە معلوم تورور كيم پاششاھ لر خدمتىنده هر طايفە دين بولور. انلر هم شونداق ايردىلىر، جانى بىك خان نينگ بىر كىشى سى ابولخان تركمەنیغە كىلىپ هر بىل ده آله تورغان مال لرىن آليپ كوب تىوھ نى ايتىلغان اوتۇز ايللى تىوھ چىغە تاپشوروب قىتر ايردى. تا جانى بىك خان اولگونچە ابولخان ده اولتۇردىلىر، انلر غە «تىوھ چىلر» تىدىلىر. جانى بىك خان هم حق رحمتىغە باردى و اوغلى بىردى بىك خان بولدى. انينگ زمانىنده هم تىوھ چىلر خانلىق تىوھ نى باقىب اولتۇروب ايردىلىر. بىردى بىك خان اولگىندين سونگ اوزبىك نينگ اىچى بوزوق بولدى. انى ابولخان تركمەنلىكىنەن ايشتىب خان نينگ تىوھ لرىن تله دىلىر، تىوھ چىلرنى چاپتىلىر، اندىن سونگ تىوھ چىلر آچلىق سىبىندين بلىق آولرمىز تىب، قشقە جورە نينگ اوغلان لرى قرا اوپولى لر قاتىغە بارىپ اولتۇردىلىر. بىر نىچە بىل دين سونگ تىوھ چىلر كوب خلق بولدىلىر. انلر نينگ يورت لرىننڭ يوقارى سى آق تام، اياugu اوغورجه ايردى. قرا اوپوللىلىر تىوھ چىلر ايجىنده كوب آرقە اولتۇردىلىر. انلىرىدىن خليل آتلى بىر توغىشلى بىكىت پىدا بولدى. اول وقته قرالويلى لر بارلى بولوب ايردىلىر. اول سبب دين خليل باشلىق بىرچە سى اُرسارى خلقى نينگ اون بىكى و يخشى لرى نينگ الىيغە كىلىپ آيتىدىلىر كيم اوزىنگىز خدمتكارلارىنگىز ايردوک و كوب آچ و آروق بولوب تورورمىز، سىزلىرىن اتونو مىز اول تورور كيم اولوغ ابولخان و كىچىك اولخان تاغى نينگ قوشلىرىن و ايكنىن ايكە تورغان چشمە لرىن بىزگە بىرىنگىز، سىز هر نىمرسه نىسنىگىز، هر بىلدە انى بىز سىزگە بىره لىنگ، تىدىلىر. اُرسارى يخشى لرى بىغىلىپ اولتۇروب آيتىدىلىر كيم اولوغ آته مىز اُرسارى باي ساققون آلغان اولوغ ابولخاندە آلتى آقر چشمە اون اوا لاچىن و اون سكىز ايوا ايت آلغور و كىچىك ابولخاندە تورت ايوا لاچىن و آلتى ايوا ايت آلغور بار تورور. چشمە لرىدىن هم نى چاقلى اشلىق حاصل بولسە انينگ يارىن بىزگە بىرىنگ و تىقى اران تىمك اوچون ايكي مىنگ قمىش بىرىنگ. اون اولوغ لاچىن و تورت جره لاچىن و اون سكىز اولوغ ايت آلغور و آلتى سارىجە هر بىلدە كىلتۈرۈپ بىرىنگ تىدىلىر. قرالويلى خليل قبول قىلىدى و تىقى ايتىدى كيم بىز نينگ قوشلىرىن آلغە لى اورغانىمىز يوق و آنۋەقىمىز يوق تىدىلىر. اون بىكى و يخشى لر ايدىن بىغىب اىپ ايشتۇرۇپ يوز قولاق ارغەچى و آلتى اوغلالقى اىچكى و ايكى تولىم جوكالىك و بىر ايشك بىردىلىر. انلر كوب بىل لر غە چە بو آيتىلغان نىمرسه لرنى بىرور ايردى. بو وقته انلىنى «تاغ سقىرى» دىيئتۇرولار، انينگ اوچون قشقە جورە نينگ اوغلان لرى تورور، قشقە بىرلن سقىرى نينگ معنى سى بىر تورور.

اوغوز ايلينه بيكليلك قيلغان قيزلر نينگ ذكرى

تركمن نينگ تاریخ بیله تورغان يخشىلرى و بخشىلرى آتىپ تورورلر، بىتى قىز بىرچە اوغوز ايلينى آغزىنە باقدوروب كوب بىل لر بيكليلك قيلدilar. انارنىنگ بيريسى آلتون كوزلى سوندون باى نينگ قىزى و سالور قزان آلپ نينگ هلىي، بوبى اوazon بولار ايردى. ايكينچى فارميش باى نينگ قىزى و مامن بىك نينگ هلىي، بارجىن سالور ايردى. انينگ قىرى سىر سووى نينگ يقه سىنده تورور و خلقە مشهور تورور. اوزبىك انغە ارجىن نينگ كوب كلسانه دىر، كلسن كارلى يخشى كىزى تورور. اوچونچى قايى باى نينگ قىزى و چاولدر آلپ نينگ هلىي شاباتى ايردى. تورتونچى قوندى باى نينگ قىزى بياكان آلپ نينگ هلىي كونىن كوركلى ايردى. بىشىنچى يوماق باى نينگ قىزى قرقىن قوناق آلپ نينگ هلىي تقى بير كونىن كوركلى ايردى. آلتىنچى آلپ ارسلان نينگ قىزى كستان قره آلپ نينگ هلىي كرجه بولادى ايردى. بىتتچى ققق باى نينگ قىزى دودال باى نينگ اوغلى - قىماچ نينگ هلىي «قوغادلى» ايردى.

تاریخ مىنگ تقى يتمىش بير ده خوارزم ملكىنده تحریر تاپدى.
تمت كتاب بىتىلدى

قال النبى عليه السلام : القلم عز الدنيا و شرف الآخرة.
